

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

15 KASIM 1959 — 100 KURUŞ — CİLT XII

Sayı: 136

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

İMTAHAN EDİLEN İNKILÂPLAR ... 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

Reisicumhurun Nutku; İki Nutuk;
Kazalar Arasında Açık Attırma;
Sendika Birlikleri Meselesi; Rapor
Açıklamak Babında...; Eisenhower'
in Avrupa - Asya Gezisi; Çin - Hind
Çatışması 2-7

İNCELEMELER :

Orta - Doğu Teknik Üniversite ve
Zarurî Bir Müdafaa Kemal KARPAT 7
Polis Murat EMRE 10
Türkiyede Halk Eğitimi Meselesi
Ömer SAKIP 12

OKURLARIN FORUMU :

Halkımızın Kültür Anlayışı (Ş. Po-
lat); Güzel Sanatımız Çıkmazdadır
(A. Elderoğlu) 15-16

NE DİYORLAR :

Neyin Peşindeyiz? (L'Express'den) 16

KÜLTÜR VE SANAT :

Bir Kitap - Bir Konuk
Mehmet SEYDA 18
Yayınlar - Kütüphaneler
P. Eralp 19

Basılış tarihi : 17.11. 1959

imtahan edilen inkılâplar

10 Kasım tarihinde Atatürk'ün 21 nci ölüm yıldönümünün matemini tuttuk. Bu günün mânası şudur: Atatürk'ün aziz hatırasını kalplerimizde tazelerken, bu büyük adamın memleketine yaptığı hizmetleri hatırlamak ve icraatına hâkim olan ruh ve felsefe üzerinde düşünmektir. Zaman geçtikçe Atatürk'ün yapmak istediği işlere daha fazla nüfuz etmek mümkün olmakta, uzun yılların perspektivi ışığında, eserindeki mânâ ve istikamet daha belirli olarak meydana çıkmaktadır. 21 nci ölüm yıldönümünde yazdığımız bu satırlarda, istiklâlimize kavuştuktan sonra Atatürk ve ar-

kadaşları tarafından başarılmış olan inkılâpların kaderi ve istikbali üzerinde durmak istiyoruz.

Atatürk'ün yapmak istediği şeyi bir cümle içinde ifade etmek istersek, bunu, milletin muasır medeniyet seviyesine yükseltilmesi şeklinde hü-lâsa edebiliriz. Bu nev'iden topyekün sosyal değişmelerin gayet tabii, bir çok veçheleri olur. Değişmesi icabeden hem ruh, hem şekildir, daha doğrusu, ruh ve şekil değişmenin birbirini tamamlayan ve birbirine lüzumlu olan iki veçhesidir. Zihniyetler değişmelidir. Hâdiselere sadece irademiz haricinde kuvvetlerin hâkim ol-

duğu kanaatinden ve etrafımızdaki âleme dair batıl itikatlerden kurtularak, müspet, bilgilere dayanan iradenin kudretine inanmalı hâdiseleri rasyonel zaviyeden ele almaya alışmalıyız. Dikkat edilecek olursa, bu zihniyet değişikliği kat'iyyen dine karşı cephe almak değildir. Bazen ileri sürülmek istendiği gibi, Atatürk, hiç bir zaman, din aleyhinde vaziyet almamıştır. Bilâkis, her ferdin dinî itikadında ve dinin icaplarını yerine getirmek hususunda serbest bırakılmasını istemiş ve temin etmiştir. Atatürk'ün, aleyhinde vaziyet aldığı şey, dinin dünya işlerinde istismar

edilmesi, yobazlar hurafeciliğin ve batıl itikatların körüklenmesi, bir kelime ile irticadır. Bu tarzdaki irtica, milletin muasır medeniyet seviyesine yükseltilmesi ile kabili telif olmadığı aşikârdır. Atatürk, dehası ile bunu çok eskiden sezmişti.

Zihniyet değişikliği ile beraber müesseselerin, hayat tarzının ve sosyal âdetlerin de değişmesi icabeder. Cemiyet içindeki münasebetlerin tanziminde hukuk kaidelerini tatbik etmek, kadınlara müsavî haklar tanımak, modern devletin mümessillerini ve bu arada maarif müesseselerini kurmak, kıyafet ve yazıyı değiştirmek lâzım gelmiştir. İşte Atatürk ve arkadaşlarının karşısındaki muazzam mesele bu topyekûn sosyal değişmeye yol açmak, bunu gerçekleştirecek olan esasları koymak idi. Milletin önünde iki şık vardı: dünyanın gidişine ayak uyduracak ve topyekûn değişmeyi kabul edecek, diğer bir deyişle, kendi kaderini kendi eline alacaktır veya, asırlardan beri devam eden inhitaktan kurtulamıyarak, etrafındaki dünyanın sür'atle terakisine seyirci kalacak ve nihai âkibetine tevekkülle boyun eğecek idi.

Bu ölüm dirim mücadelesinde, Atatürk ölümü reddetti ve hareketi seçti. Ancak zaman azdı, çabuk ve azimli şekilde icraata başlamak zarurî idi. Yapılması icabeden inkılaplarda, zaman ve muhtevayı büyük kütlenin kararına bırakmaya imkân yoktu.

İşte başlangıçta, siyasî idarenin tek parti şeklinde olması ve otoriter usullere dayanması büyük ölçüde bu sebepten ileri gelmişti. Derhal yüzde yüz demokratik usullerle yürünmek istenseydi, yarı yolda kalmak veya hattâ ilk adımlarda duraklamak muhtemel olurdu. Milletin ölüm dirim mücadelesinde tereddüt ve gecikmelere müsaade edilemezdi. Şunu da kaydetmek icabeder ki, Atatürk, otoriter şahsiyetine rağmen, ruhen demokrasiye taraftar idi. Esasen Batı tefekkürü Atatürkün düşüncesine hâkim bulunuyordu. Fakat zaruretler, tek dereceli seçimin ve demokrasinin derhal tatbikine imkân vermedi. İşte bu yüzden 1923 ten itibaren tahakkuk ettirilen çeşitli inkılaplar, tek parti rejimi altında yapıldı.

Fakat elbette bir gün gelecekti, yukarıdan yapılmasına zaruret olan inkılâpla, milletin tasvibine sunulacak ve Atatürkün çizdiği istikametinin milletçe benimsenip benimsenmediğinin anlaşılmasına lüzum hasıl olacaktı. Devamlı olarak milleti tek parti rejimi ve otoriter usullerle sevkü idare etmeğe, kendi mukadderatı hakkında milleti karar vermekten alıkoymaya imkân yoktu. Esasen, 1923 ten beri peyderpey tatbik edilmeğe teşebbüs edilen inkılapların, diğer bir deyişle muasır medeniyet seviyesine yükselme teşebbüsünün yürütülmesi ve muvaffakiyete götürülmesi siyasî sahada da inkılâp yapılmasına bağlı idi. Sosyal sahadaki inkılapların siyasî inkılâp ile tamamlanması zarurî idi. Bundan gayri adım atılmadıkça, Yukarıdan yapılan inkılapların millet zemininde ne derece kadar kök saldığı anlaşılmıyacak, bunların kuvveti imtihana tâbi tutulmuş olmiyacaktı. Bu itibarla, demokrasiye ve tek dereceli seçime ergeç gitmek, mantıkî ve zarurî idi.

Fakat bu kararın da tehlikeli olduğuna şüphe yoktu. Büyük kütlenin inkılapları ne dereceye kadar benimsediğini ölçmek mümkün değildi. Nihai kararı kütleye terketmekle, kısa bir maziye sahip olan inkılaplar topyekûn tehlikeye girebilirdi. Kütlece inkılapların reddedilmesi, memleketi, almış olduğu yoldan geri çevirebilir ve yeniden asırların karanlığına terk edebilirdi. Bu itibarla demokrasiyi kabul edip etmemek hususunda verilecek olan karar, çok ağır ve tehlikelerle dolu bir karardı. Böylece 1946 da İnönü'nün demokrasi hakkında verdiği nihai karar, tarihî mes'uliyetleri ağır olan ve verilmesi güç olan bir karar olduğu aşikârdır. Bir bakıma bu karar millete güvenin ifadesini, inkılapların geniş ölçüde yerleşmiş olduğu ve bir daha sökülüp atılmıyacağı kanaatini aksettiriyordu.

O zamandan beri vuku bulan hâdiselere yukardan bakacak olursak, kanaatimizce bu güvenin geniş ölçüde yerinde olduğu artık anlaşılabilir bulunuyor. 1946 dan beri ve bilhassa D. Parti iktidara geçtikten beri inkılaplar'a bazı ağır darbeler indirildiği muhakkaktır. Atatürkün çizmiş olduğu istikametten mühim inhiraf

olmuş, daha ziyade oy kazanmak maksadiyle tehlikeli zikzaklar yapılmıştır. Şurada burada irticai hareketler vukubulmuş yobazların faaliyetlerine müsaade edilmiştir. Demokrat Parti, siyasî maksatlar için, dini geniş ölçüde istismar etmiştir. Bu tutumun sonucu olarak inkılapların her birinden derece derece fedakârlıklar yapılmış ve Türk milletinin Atatürk ile başlayan muasır medeniyet seviyesine ulaşma gayretleri geciktirilmiştir. Bu yüzden bilhassa aydınlar hayal kırıklığına uğramışlar, şüphe ve tereddütlere kapılmışlardır. Enflasyonun cemiyet içinde yarattığı aşırı maddecilik cereyanı da bedbinliği büsbütün arttırmıştır. Bu gelişmeler şayanı teessüf olmakla beraber, aslında vaziyet, aşırı bedbinliği haklı gösterecek kadar fena değildir. Uzun asırlardan sonra ilk defa nisbî serbestliğe kavuşan bir cemiyette, inkılaplara ve yeniliğe karşı tepkilerin yükselmesi bir bakıma mukadder idi. Atatürk inkılapları gibi radikal hareketlerin herkes tarafından kolaylıkla kabul edileceğini beklememek lâzımgeliyordu.

Görünen manzara şudur: Aydınlar çevresinde uyanan tereddüt ve bedbinliğe rağmen, demokrasi ile kanaatlerinde serbest bırakılmış olan büyük halk ekseriyeti, inkılaplardan vazgeçilmesini ve geriye gidilmesini isteyenlerin aleyhindedir. Halk, sağduyusu sayesinde, Atatürkün çizmiş olduğu yolun doğru yol olduğunu anlamıştır. Bu yoldan ayrılmak isteyenlerle beraber olmiyacaktır. D. Parti iktidarı, dini siyaset uğrunda istismar etmenin netice vermeyeceğini anlamakta gecikmeyecektir. Geçirmiş olduğumuz demokrasi tecrübesi Atatürk inkılaplarının zarurî bir imtihanı mahiyetinde olmuştur. Atatürkün bir daha büyüklüğünü meydana çıkaran cihet de, şiddetli hücumlara ve irticai hareketlere rağmen, Türk milletinin esas itibarıyla inkılaplara bağlı bulunduğunun anlaşılmasıdır. Türk milleti Atatürkün çizdiği yoldan ayrılmıyacak ve kendisini bu yoldan ayırmaya teşebbüs edenler ile beraber olmiyacaktır.

Onbeş Günün Nofları

Reisicumhurun Nutku

Anayasamızın icabı olarak, Reisicumhurun her sene Meclis açılışında, bir yıl zarfındaki gelişmeleri gözden geçirmekte ve geleceğe ait düşüncelerini bildirmektedir.

Tek parti zamanında, memleketin şefi olan Reisicumhurun, hükümet ile münasebetlerinin çok yakın olması dolayısıyla, Meclisi açış nutkunda hükümet ieraatının bir müdafaasını yapması tabii idi. Çok partili rejimde ise Reisicumhur, bitaraf olmalı ve partilerin üzerinde bulunmalıdır. Böyle olunca, açış nutkunun fonksiyonu hükümet ieraatını övmekten ibaret kalmaz. Bu mevzuda Nadir Nadi'nin Cumhuriyet'te çıkan bir başyazıda ileri sürdüğü düşüncelere iştirak ederiz. Nadir Nadi, tek partiden kalan müesseselerimizin iki partili hayata iatibak ettirilmesi zaruretine işaret ediyor. O halde, Reisicumhurun açış nutku için iki yoldan biri kabul edilmelidir: Nutuk hükümet faaliyetinin müdafaasını ihtiva edecek ise (İngiltere'de Kraliçenin açış nutku gibi), o zaman nutuk hakkında Meclis müzakerelerinin açılmasına müsaade edilmelidir. Diğer şık; Reisicumhurun, nutkunda hükümetin sözcüsü rolünden çıkarak, memleket meseleleri hakkında bitaraf olarak görüş ve temennilerini ifade etmesidir.

Oysa ki, bu seneki nutuk, D.P. iktidarının başarı iddialarını sıralamaktan ileri gitmemiştir ve hiçbir müzakereye mevzu teşkil etmemiştir. Nutkun hususiyeti, temas edilen çeşitli konular olduğu kadar, meskût geçilen bazı meseleler olmuştur. Bu meyanda Reisicumhur, rejim meselesi ile maarif dâvası üzerinde hiç durmamıştır. Bu sükûtun manidar olduğuna şüphe yoktur.

Aşağıdaki satırlarda, Reisicumhurun ele aldığı mevzulardan başlıcaları hakkında düşüncelerimizi ifade edeceğiz.

Iktisadi Politika

Nutkun uzun bir kısmı 4 Ağustos 1958 den itibaren tatbik edilmiş olan istikrar politikasının övülmesine hasredilmiştir. Esasında istikrar politikasının ruhu, 1953 tenberi takip edilmekte olan enflasyon politikasının tam tersi oldu-

ğuna göre, istikrarı övmek, istikrardan evvelki uzun yılların tatbikatını tenkit etmek değil midir? Nitekim Reisicumhur, tedbirler sayesinde satın alma gücünün kontrol altına alındığını ifade ederken, 4 Ağustostan evvelki devrede satın alma gücünün kontrol edilemediğini kabul etmiş olmuyor mu?

İstikrar programının bir kül halinde muvaffakiyetle tatbik edilmiş olduğuna dair nutukta yer alan mülâhazalara iştirak etmiyoruz. İhracatta elde edilen neticeler, başta ümit edilmiş olduğu kadar parlak olmayıp, dış ticaret açığını ortadan kaldırmaya muvaffak olmamıştır.

İlmî bir zihniyetle iktisadi kalkınma plânının hazırlanması için hiçbir hazırlık yapılmamıştır. Nutukta temas edilen ve hükümetçe açıklanmasından titizlikle kaçınılmış olan yatırım programı bir proje kolleksiyonu olmaktan ileri gitmediği anlaşılmaktadır.

Kredi politikasının memleketin hakiki ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yürütülmüş olduğu da çok şüphelidir. Kredi hacminde 4 Ağustostan beri vuku bulan artış nispeten mahdud kaldı ise de, memlekette kredinin dağıtım rasyonel olmayan bir şekilde vuku bulmaktadır. Bu sahada en büyük noksan, OECE hey'etine taahhüt edilmiş olmasına rağmen, faiz hadlerine henüz dokunulmamasıdır.

Ziraat politikası ve orman dâvası

Birkaç yıldır ikinci plânda bırakılmış olan ziraat politikasına nutukta uzun bir yer ayrılmıştır. Hazırlanmış olduğu söylenen ve fakat hey'eti umumiyesi ile henüz açıklanmayan 10 yıllık ziraat programını meydana getirmek ve tatbik etmek için, acaba hükümet için bu kadar uzun müddet beklemiştir?

Reisicumhur ziraate verilmiş olan ehemmiyeti belirtmek için, devlet su işleri bütçesinin 9 sene içinde 20 milyondan 780 milyona çıktığını ifade ediyor. Bu paranın kısmı küllisi hidro elektrik barajlarının inşaatı için sarfedilmekte olduğuna göre, ziraatın bundan istifa-

desi şimdiye kadar hiç mesabesinde olmuştur.

Reisicumhur orman meselesini, bugün kendimizi bütün endişelerden kurtaracak zamana geldiğimizi ifade edecek kadar iyimser mütalâa etmektedir. Hatâ yakında kereste ihracatına başlanabileceğini müjdelemektedir. Orman dâvası halledilmek yoluna girmek şöyle dursun, hergün memleket için daha vahim bir mahiyet kespittiği düşüncesindeyiz. Ormanlarımız tahrip edilircesine işletilirken, ihracat yapılabileceği tahminine iştirak etmek mümkün değildir.

Sanayi ve maden

Reisicumhur bu mevzuları da mütad iyimserliği ile ele almaktadır. Sanayide yatırımlara kıymeti hakkında yapılan mukayeselerin hiç vazih olmadığını kaydetmek mecburiyetindeyiz. Mukayeseye mevzu teşkil eden 1949 sonu ve 1958 sonu rakkamlarının hangi devreye ait olduğu ve hangi kaynaklardan elde edildiği meğhûldür. İstihsal kapasitesi ve işyeri sayısına ait çok kabarık rakkamların menşei müspet neticeler verdiği söylenen 1959 sanayi envanteri midir?

Reisicumhur, şeker ve çimento mevzularını ele alarak, bu sahalardaki ihracattan memnuniyetle bahsetmektedir. Şeker sahasında, şimdilik sadece 48.000 tonluk bir ihraç mukavelesi mevzu bahisdir. Fiili ihracatın bu miktara varıp varmayacağı sonra anlaşılacaktır. Sonra, ihraç fiyatlarının maliyetlerden çok düşük olması sebebiyle, hasıl olacak büyük zararlardan hiç bahsedilmemektedir. Bunlar nasıl ve kimin tarafından karşılanacaktır? Aynı durum çimento için varıttır. İhraç edilebilecek durumda olan çimento nun bulunduğu ve bunun değerinin bir buçuk milyon dolar olduğu ifade edilmektedir. «İhraç edilebilecek durumda» olan çimento fiilen ihraç edilebilecek mi ve hangi şartlarla? Mesele budur.

Kömür sahasında da son zamanlarda stokların biriktiği anlaşılmaktadır. Nitekim Reisicumhur, dış piyasaya ihraç edilebilecek 400 bin ton kömürün mevcut olduğunu söylemekte ve bu miktardan 32.000 tonunun satılmış olduğunu ilâve etmektedir.

Nafia ve imar

Reisicumhur bu sahalardaki durumu da iyimserlikle mütalâa ediyor. Yol inşaatındaki terakkilerden, satın alacak gemilerden bahsediyor.

Şehirlerimizde girilen imar hareketlerini öven Reisicumhur, belediye ve

mahallî idarelerin şimdiye kadar yıllık bütçelerinden imar işlerine ayırabildikleri tahsisatın ortalama 40 milyon liradan ibaret olduğunu kaydettikten sonra, gelir kaynaklarının inkişafı sayesinde, bu miktarın 600 milyon liraya yükseldiğini, İller Bankası ile diğer banka ve kurumların yaptıkları yatırımlarla birlikte, imar hareketlerine sarfedilen paranın bir yılda 2 milyar liraya yaklaştığını ifade etmektedir. Banka ve iktisadî kurumların şehirlerde cadde ve meydanların yapılması şeklinde yatırımlara girişmesi şimdiye kadar hiçbir memlekette vaki değildi. Bu sahada yeni bir istikamet gösterdiğimiz anlaşılıyor. Bir buçuk milyar liraya yakın kaynakları imarda kullanmakta olan banka ve kurumların hangileri olduğu ve bu paraların ne şekilde temin edildiği hakikaten merakı muciptir.

Reisicumhur, nutkunda mütasavver Boğaziçi Köprüsüne de yer ayırmaktadır. Asma köprü inşaatının «finansman ve maliyet bakımından ihale konusu yapılacak safhaya» geldiğini müjdelemektedir. Senelerden beri inşaatı başlanacağı vadedilen köprünün son durumu bu şekilde açıklanmış bulunmaktadır.

İki Nutuk

Kasım ayının başında söylenen ve yankıları devam etmekte olan iki nutkun bazı noktaları üzerinde kısaca durup, Forum'un görüşünü belirtmek istiyoruz. Bunlardan biri, Cumhurbaşkanının Büyük Millet Meclisini açış nutkudur. Bu nutkun geniş bir tahlili diğer sütunlarımızda yapılmaktadır. Biz burada nutukta mevcut olmayan bir nokta üzerinde birkaç cümle ile duracağız.

Bu yılki açış nutkunda Cumhurbaşkanı, memleketimizin geleceği bakımından hayati bir önemi haiz eğitim davasına yer vermemiştir. Bunun bizzat tek sebebi hükümetin bu sahadaki başarısızlığı olabilir. Gerçekten, hükümetin millî eğitim politikası başarısızdır. Şehir ve köylerimizde okul çağına gelip te okul bulamayan çocuklarımızın sayısı milyon üstündedir. Mevcut okullar kifayetsizdir. Öğretmensiz okullarımız çoktur. İkili, üçlü, dörtlü öğretimle de çocuklarımız fazla bir şey kazanmamaktadırlar. Bu şekildeki öğretim ile yalnız kendi kendimizi avutmaktayız. Sübyan okulları gittikçe yaygın bir hal almaktadır. Mesele, büyük bir millî dâva olarak bü-

tün vehameti ile kabul edilmelidir. Bütün güçlüklerimiz ve sıkıntılarımız eğitim davasının haline bağlıdır. Demokrasi, kalkınma, sosyal adalet, sosyal reform, millî savunma ve ötesi ileri ve yeter derecede bir eğitime dayanmaksızın yürütülemez. Nüfusunun yüzde 60-70'i okuma yazma bilmeyen bir memlekette «iyi» nin «kötü» den tefrikinin halka nasıl anlatılabiliriz? Demokrasi kadar eğitim talep eden başka bir siyasî sistem mevcut değildir. Eğer demokrasiye hakikaten inanıyor ve onun yalnız bir zaaf ve iddiadan ibaret kalmamasını saimî olarak istiyorsak, eğitim davasını bir numaralı mesele olarak ele almakta bir an gecikmemek mesuliyet ve vecibesi altındayız.

Diğer nutuk, İstanbul Üniversitesi'nin yeni ders yılına girmesi dolayısıyla rektör tarafından söylenmiştir. İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Sıddık Sami Onar'ın nutku, memleketimizin bugün içinde bulunduğu mânevî şartlar bakımından üzerinde önemle durulması gereken düşünceleri ihtiva etmektedir. Prof. Onar toplum meseleleri karşısında üniversitelerin bir fonksiyonu bulunduğunu ve «ilmin mevzuuna girdiği için üniversitelerin siyasî hâdiselerle tabîi olarak meşgul olacağını», «tenkidin, ilmin vazifesi» içinde mütalâa edileceğini, ilmin politikaya rehberlik yapacağını ve meşale vazifesi göreceğini ifade ederken şüphesiz her gerçek aydının düşüncelerine tercüman olmuştur. Ancak bu güzel nutuk kıymetini daha ziyade söylediği ve memleketin içinde bulunduğu mânevî şartlardan almaktadır. Üniversitelerin tenkid ve yol gösterme fonksiyonlarından hoşlanmayan bir siyasî zihniyet içinde yaşamaktayız. Eğer, bugün iktidarda bulunan partinin menfaatlerine uygun değilse, en objektif tenkid siyasî faaliyet olarak kabul edilmekte ve ilmin sesi susturulmaya çalışılmaktadır. Bugünkü iktidar sessizliği sevmektedir. Muhtelif tedbirlerle üniversiteler bir müddetten beri susturulmuştur. Üniversitelerimiz bu sessizlik içinde yeni öğretim yılına başlarlarken, Prof. Onar'ın açış nutku, bir medenî cesaret ve uyarma örneği olarak Türk halk efkârının önüne çıkmıştır. Birkaç yıldır sesi çıkmayan, kendi içine çekilmiş olarak yaşayan, toplumun meseleleri ile gerektiği şekilde ilgilenmeyen, fonksiyonunu tam mânasile yapmaktan mahrum bırakılan üniversitelerimizden gelen bu yeni ses, ilmi vazifeye ve politikayı da ilmin rehberliğini kabule davet mahiyet-

inde sayıldığı için halk efkârında deren bir nakıs bulmuştur. Üniversitelerimize bina, yurt, lâboratuvar gibi birçok şeyler lâzımdır. Fakat her tarafta olduğu gibi bizim üniversitelerimizin de en çok muhtaç olduğu şey, hürriyettir. Zira hürriyet olmadan yüksek öğretim müesseseleri kurulabilir. Fakat hürriyetsiz ilim olmaz.

Kazalar Arasında Açık Arttırma

Dahiliye Vekâleti ilgilileri tarafından matbuata verilen malûmata nazaran 12 kazanın vilâyet yapılması hususundaki kanun tasarısı yakında Meclise verilecektir. Gazetelerde okuduğumuz haberde, 12 kazanın vilâyet haline getirilmesinin sebebi «millî hayatımızın çeşitli cephelelerinde kaydedilen inkişafalara müvazi olarak sür'atle artmakta olan nüfusumuzun, gelişen sosyal ve ekonomik hayatın yükselttiği umumî yaşama seviyesinin ortaya koyduğu yeni ihtiyaçların ve medenî zaruretlerin ışığı altında idarî, mülkî taksimatın yeniden gözden geçirilmesi lüzumu» olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu dolambaçlı cümleyi basitleştirirsek, 12 kazayı vilâyet yaparken, hükümetin ileri sürmek niyetinde olduğu esbabı mucibenin, mevzuubahis kazalardaki ekonomik ve sosyal terakki olduğu anlaşılır.

Şimdi düşünelim : memleketin mülkî taksimatını ikide bir de, şu veya bu sebeple geniş ölçüde değiştirmek, birçok bakımlardan mahzurlu değil midir? Uzak fasılalarla olabilir ki, bir bölge veya bir şehrin nüfus ve iktisadî faaliyet itibariyle fevkalâde ileri gitmiş olması, bu bölgeyi vilâyet haline getirmeyi teahhüt ettirir. Mülkî taksimatta değişme yapılması çok esaslı sebeplere bağlanmalıdır.

Vilâyet haline gelmesi kararlaştırılan bölge bunun mucip olacağı munzam masrafın bir kısmını kolaylıkla kendi kaynaklarından karşıyabilmelidir. Diğer taraftan bu bölgenin masrafı mucip olacak vilâyet ölçüsündeki hizmetlere (maarif, nafia, vs.) hakikaten ihtiyacı bulunduğu ve bunların başka surette karşılanamayacağı tespit de edilmelidir. Üstelik mülkî taksimat yapılacak değişikliklerin, mevzuubahis bölgelerin nüfusu, iktisadî serveti gibi objektif kısıtlara göre yürütülmesi şayanı arzu- dur. Hattâ, bu bakımdan lüzumsuz reka-

bet ve yarışmalara yol açmamak için de, vilâyetlik verme kararlarında riayet edilecek kıstasların âleni ve açık olması faydalı olacaktır.

Oysa ki, Dahiliye Vekâleti tarafından hazırlandığı söylenen tasarıda ileri sürülen düşünceler, tamamen indî ve sübjektif olup, kat'iyen tatmin edici değildir. Bilfarz niçin Karaman veya Beypazarı vilâyet yapıyor da Bandırma, Bartın veya Silifke kaza olarak kalıyor? Bahsedilen sosyal ve iktisadî inkişaf şayet mevcutsa, sadece Dahiliye Vekâletinin ele aldığı 12 kazaya mı mahsustur? Görülüyor ki, ileri sürülen sebebi mucibe fazlasıyla müphem ve umumdür, objektiflikten tamamen uzaktır.

Böyle olunca, ister, istemez mülki taksimatta yapılmak istenen değişikliğin seçim mülâhazaları ile yapıldığı intibayı uyanmaktadır.

Vilâyet haline getirilmek istenen kazaların, seçimleri Halk Partisi tarafından kazanılmış olduğu vilâyetlerden veya Konya, Gaziantep ve Amasya gibi, iki parti arasındaki rey farkının çok cüzi olduğu vilâyetlerden seçilmiş olması, kararın seçim mülâhazalarına dayandığı intibamı çok kuvvetlendirmektedir.

Memleketin mülki taksimatını seçim düşüncelerine bağlamamın tehlikesi barizdir. Bu zihniyetin mantiki neticesi, her kazayı vilâyet yapmak olmayacak mıdır? Sonra tabiiyle sıra nahiyelere gelecektir. Şaka bertaraf kazalar arasında açık arttırma şeklinde bir yarışmaya meydan vermek, her bakımdan son derece zararlıdır.

Üstelik D.P. iktidarı, almak üzere olduğu karardan beklediği faydayı da bulmayacaktır. Vilâyet haline getirilen kazalarda vatandaşların oyuna hâkim olacak yegâne düşüncenin, D.P. iktidarına minnet hissi olacağını düşünmek, geniş ölçüde abestir. Ayrıca bunu düşünmek vatandaşın akli selimi ile alay etmekten başka birşey değildir. D.P. nin beklediği tarzda hareket edecek vatandaşlar mevcut olsa dahi, bazı kazaları vilâyet şekline getirmek kararını, bunların halen bağlı bulunduğu vilâyetin diğer kazaları üzerinde ve umumiyetle vilâyet olmak isteyen ve arzuları tatmin edilmeyen kazalar üzerindeki tesirleri ne olacaktır? Silifke ve Bandırma'da başlayan tepkiler gösterdiği gibi, kazalar arasında açık arttırmaya başvurmak iki taraflı bir silâhtir. Sonunda bu silâhtan en çok yaralanacak olan taraf, onu kullanmaya teşebbüs eden taraftır.

Sendika Birlikleri Meselesi

Toplumlar, insanları iyilik ve hizmetleri ile anarlar. Gazetelerden öğrendiğimize göre birkaç milletvekili 1956-1957 yıllarında sendikalar kanununun tahdit edici bir anlayışla tatbik edilmeğe başlanmasının bir neticesi olan ve kapatılan muhtelif sendika birliklerinin yeniden açılabilmesini sağlamak maksadıyla bir kanun teklifini Büyük Millet Meclisine sunmuş bulunuyorlar. Bu iyi bir harekettir. Zira hükümet, sendikalara her vesileden faydalanarak yaptıkları müracaatlara, basın ve halk etkâri- am zaman zaman yaptıkları telkin ve uyarılara rağmen böyle bir yola gitmekten kaçınmıştı. Hükümetin bugünkü tutumu, muayyen bir sosyal politikası olmaksızın bazı sosyal mevzuatı yürütmekten ibarettir ve geniş ölçüde bizzat işçilerin finanse ettikleri işçi mesken kooperatifleri ve İşçi Sigortaları Kurumuna zaman zaman temelleri atılan sağlık tesisleri ile övünmektedir.

Bugünkü sendikacılığımız muayyen bir noktaya gelmiş ve duraklamıştır. Hayatini gittikçe kaybelemektedir. Yaşayabilmesi, bir kısım sendika liderlerinin bütün güçlüklerle göğüs gererek takdirle anılmaya değer gayretleri ve bitmeyen ümit ve iyimserlikleri içinde aranmalıdır. Zira mensuplarına pek az menfaat ve hak sağlayabilen sendikaların devam edebilmeleri, ancak mânevi kuvvetlere dayanmakla mümkün olur. Bugünkü Türk sendikacılığını ayakta tutan bu mânevi kuvvetlerdir.

Ancak kabul etmek lâzımdır ki, yaşamak kâfi değildir. Faydalı olabilmek de lâzımdır. Sendika birliklerinin yeniden açılabilmesi elbette memnuniyeti mucip bir olay olarak karşılanacaktır. Fakat bu münferit hareket derdi halletmez. Meselenin bir bütün olarak ele alınması icab etmektedir. Bizim bildiğimize göre, sendika hürriyetini demokrasi prensiplerine uygun ve yapıci esaslara bağlayan bir kanun tasarısı C.H.P. tarafından hazırlanarak Büyük Millet Meclisine sunulmak üzeredir. Hükümet, yıllardanberi izhar edilen arzulara ve bütün vaatlerine rağmen yeni ve daha liberal prensiplerden hareket eden bir sendikalar kanunu tasarısı getirmekten kaçınmıştır. Binaenaleyh mesele, hür ve bağımsız sendikacılığın memleketimizde de bir an önce gerçekleşmesi arzusu ise, parti mülâhazalarını bir tarafa iterek

C.H.P. tasarısının desteklenmesi şeklinde belirmektedir. Sendika birliklerinin yeniden açılmasını hedef tutan tasarı yerine D.P. milletvekilleri bu istikamette bir tutumu tercih ederlerse şüphesiz Türk sendikacılığımıza çok daha büyük bir hizmette bulunmuş olacaktırlar. Memleketimizin partiler-üstünde mülâhaza edilmesi gereken meselelerinden biri de hür ve bağımsız sendikacılıktır.

Rapor Açıklamak Babında...

1 Mart 1959 tarihli sayımızda yayınladığımız bir notta, Ford Vakfının teşebbüsü ve Maarif Vekâletinin müsaadesi ile maarif meselelerimizi tetkik etmek üzere bir beynelmilel komisyonun kurulmuş olduğundan okuyucularımızı haberdar etmişiz. Memnuniyetle karşıladığımız bu teşebbüsü yorumlarken kullandığımız cümlelerden biri aynen şu idi : «Temennimiz, çok kere yapıldığı gibi, hazırlanacak bu raporun gizli tutulmayıp, etkâri umumiye açıklanmasıdır. Raporun ihtiva edeceği neticelerini münakaşa ve müzakeresine müsaade edilirse, maarif sistemimizin ıslahatı için atılan bu ilk adım hakikaten faydalı gelişmelere yol açabilir.»

Bu tarzda düşüncelere bizi sevkeden endişe, memleket meseleleri ve bunların açıklanması karşısında, D.P. iktidarının ötedenberi takındığı tavır olmuştu. D.P. nin gayreti, Türkiye'de her işin yolunda olduğu, bütün meselelerin halledilmiş olduğu intibamı yaymak velhasıl herşeyi toz pembe göstermektir. D.P. ye göre her işimiz yolundadır, endişe edilecek hiçbir mesele yoktur. Hakikatlere arka çeviren, meselelerin ortaya konulmasından, münakaşa edilmesinden korkan zihniyet, D.P. nin yalnız maarif değil, maalesef her sahadaki icraatına hâkimdir.

Bu şekilde hareket, başını kuma sokarak etrafta olup bitenleri görmemezliğe gelmekten başka bir şey değildir. Böyle davranınca, hiçbir meseleyi halletmeye ve ileriye hiçbir ciddi adım atmaya imkân yoktur. Son yıllarda memleketimizdeki atalet ve durgunluğun başlıca sebeplerinden biri, bu davranış, bu zihniyettir. Meselelere arka çevirmeğe, bunları gizlemeğe çalışmakla D.P. iktidarının kazancı ne olabilir? Belki böylece çok kısa bir müddet için,

işlerimizin propaganda vasıtaları tarafından mütemadiyen ilân edildiği kadar iyi gitmediği düşüncesinin yayılmasına mâni olunabilir, belki, kısa bir müddet daha birkaç kişi aldatılmaya devam edilebilir. Fakat hakikatlere ilelebet göz yummak mümkün müdür? Hâdiseler ergeç meydana çıkacak, tesirini iera edecekler. Ve o zaman, hâdiseleri örtmeğe çalışmış olan bir iktidar büsbütün müşkül durumda kalacaktır.

Şu halde bu davranış, sonunda, sahibini yaralayacak, geri tepen bir silâh olacaktır. Fakat bir defa bu yola sapanlar, asılsız ve mesnetsiz propagandaları yıllarca yürütmeğe çalışmış olanlar, her hâdiseyi değiştirip bir övünme, bir melhüsenâ vesilesi yapanlar elbette kolay kolay âdetlerinden ve huylarından vaz geçemezler. D.P. nin halen bulunduğu vaziyet budur. Tutumunda ısrar edip etmeyeceği kendi bileceği iştir. Fakat bütün gayretlere rağmen, gizli tutulamayan Maarif Komisyonu raporunda görüldüğü gibi, hâdiseleri ve hakikatleri milletin nazarından ilelebet gizliyemeyecektir.

Eisenhowerin Avrupa-Asya Gezisi

Amerika Cumhurbaşkanı'nın Batılılararası Zirve Konferansından önce, Avrupa ve Asya memleketlerine yapacağı iyi niyet gezisi, değişik yönlerden büyük bir önem taşımaktadır. Bizim yarı resmî sözcülerimizin tefsir ve uyandırmak istedikleri intibah zıddına, Eisenhower; gezinin gerçek gayesinin Hindistan olduğunu özel olarak belirtmeğe çalıştı. Bu yönü ile Başkanın gezisinin taşıdığı mâna, 1946 da Missouri Zırhlısının memleketimizi ziyaretine benzer. Hatırlanacağı gibi o tarihte, milletlerarası şartları ve Türkiye'nin yalnızlığını müsaait düşünen Sovyet Rusya, memleketimiz üstünde ağır bir baskı yapmış, top rak ve üst isteklerinde bulunmuştu. Sovyet istek ve baskısını panik ve telâş göstermeden, vekarlı bir azimle karşılamamız, hür dünyada çok müsbet bir yankı uyandırmıştı. Gerek bu azimli tutumumuz, gerekse Sovyetlerin Güneye yayılma emelleri ve Türkiye'nin taşıdığı büyük stratejik önem, Amerika'yı harekete getirmiş, Washington Büyükelçimiz rahmetli Münir Erteğü'nün naş'ını Missouri Zırhlısı ile göndermek suretiyle, ağırlığını Türkiye'nin arkasına atarak, Sovyetlere elini bu bölgeden çekmesini

ihbar etmişti. Bugün de Eisenhower'ın Yeni Delhi Tarım Fuarında, Amerikan pavyonunu açmak ve Hindistan'ın demokratik bir düzen içinde yaptığı kalkınmayı görmek için bu ülkeye yapacağı gezi, Çin'e yapılmış açık bir ihtardır.

Diğer yönden, adından da anlaşıldığı üzere, bu bir iyi niyet gezisi olduğu için, belirli meseleleri çözecek diplomatik görüşmeler düşünülmemiştir. Ancak, son zamanlarda Amerikan dış politikasında husule gelen değişikliğin uyandırdığı endişeleri yatıştırarak, ilk elden Amerikan politikasının açıklanması imkânını sağlayacaktır. İleride yapılacak yüksek seviyeli, Doğu-Batı görüşmelerinden önce, dostlarımızın endişelerinin giderilmesi yönünden bu gezinin değeri büyüktür.

Bu seyahat sebebiyle, bizim yarı resmî sözcülerimizin tefsiri, milletlerarası siyaset sahnesindeki değişikliğin gereği gibi anlaşılacağı kanaatinin uyandırıyor. Öyle anlaşılıyor ki, milletlerarası meseleleri askerî bir çözüme bağlayan tutumu bırakmamışız. Orta-Doğuda Komünist tehdidini askerî bir tehdit olarak gördük. Bir takım savunma paklarının kuruluşunda baş rolü aldık. Bunların tesirli bir savunma sistemi olmayışları bir yana, olaylarda komünizmin askerî olmayan alanlarda durdurulması gerektiğini gösterdi. Forum'un 134. sayısında belirtildiği gibi, müşterek korkuya dayanan savunma tertiplerinin ötesinde, bölge halkının hayat seviyelerini yükseltecek, ekonomik kalkınmasını sağlayacak, ortak kalkınma plânlarına dayanan işbirliği hem daha uzun ömürlü, hem de daha verimli olduğu gibi, soğuk harpten fayda beklendiği suçlamalarını da haksız kılar. Amerika'nın belirli askerî ittifaklar içindeki memleketlere büyük değer verdiğini devamlı olarak tekrarlayıp, bu ittifaklar dışında bulunan memleketlerin Amerika gözünde hiçbir değeri yokmuş düşüncesini yaratmağa çalışmak, verimsiz bir gayret olduğu kadar, dostlarımızı da zor duruma sokmaktadır.

Çin - Hind Çatışması

Temmuz-Ağustos aylarında, Komünist Çin kuvvetlerinin Me Mahon sınır hattını aşarak, Hindistan'a ait Ladakh, Butan, Sikkim, Lonju'ya tecavüzü ile milletlerarası açıklığa çıkan Çin-Hind çatışması, 21 Ekimde Çin kuvvetlerinin Lanak geçitini aşarak, Keşmir'in Ladakh

kesiminde Hind topraklarının 40 mil derinliğine kadar girip 17 Hind sınır polisini öldürmeleriyle en kritik bir safhaya girmiştir.

İkinci Cihan Harbinin milletlerarası sahneye getirdiği büyük değişikliklerden biri de, Çin ve Hindistan'ın büyük devlet olarak milletlerarası hayatta belirmesidir. Her iki devlet te her yönden geri kalmış memleketlerdir. Her memleket te ihtirash bir kalkınma hamlesine girişmişlerdir. İki memlekette de, İkinci Cihan Harbinden sonra bağımsızlığa kavuşan memleketlerde olduğu gibi eski kolonici memleketlere karşı mevcut acı hatıraların duyguları henüz silinmemiştir. Birçok ortak tarafları bulunmalarına rağmen, temelde birbirinden ayrılmaktadırlar. Hindistan Batı metodlarıyla demokratik bir düzen içinde kalkınmasını gerçekleştirmeye çalışıyor. Çin ise Komünist bir düzen içinde kalkınmayı teerübe ediyor. Bu yönden Hindistan ve Çin iki farklı sistemin yarışçıları durumundadırlar. Her ne kadar NEHRU böyle bir yarışçı görünmeden dikkatle kaçınmaya çalışıyor, zaman zaman Batılıların bu konuda görüşüne katılmadığını açıklıyorsa da, gerçek budur. Bu yarışmanın sonucunun dünyanın geri kalmış milletleri üzerinde etkisi büyük olacaktır. Çünkü büyük ölçüde geri kalmış memleketlerin meseleleri birdir. Hindistan ve Çin arasındaki yarışma, bu memleketler tarafından dikkatle gözetlenmektedir. Kalkınmalarını yapmak için seçecekleri sistem, Çin ve Hindistan'ın ulaşacağı sonuca bağlıdır. Kuvvet dengesinin demokrasi ve komünizm arasındaki mücadelede, demokrasi aleyhine kaymaması için bu ülkenin seçeceği sistemin önemi açıktır. Bu yönden de Hindistan'ın kalkınma gayretlerinin başarıya ulaşmasının Batı için hayatî önemi büyüktür.

Bilindiği gibi Çin bugüne değin Birleşmiş Milletlere alınmamış, büyük ölçüde milletlerarası hayatın dışında kalmıştır. Bu durum liderlerinin de birinci sınıf devlet adamı olması sayesinde, Hindistan'ı Birleşmiş Milletler'de Asya-Afrika milletlerinin sözcüsü durumuna yükseltmiştir. Yeni bağımsızlığa kavuşan milletlerin askerî guruplaşmalara karşı şüphesi, Hindistan'ın şampiyonluğunu yaptığı nötralizmde, arkasından geniş ölçüde Asya-Afrika milletlerini sürüklemesini mümkün kılmış ve bu kendisini Asya'nın lideri yaptığı gibi, milletlerarası meselelerdeki tutumu, liderlerinin derin Batı kültürü ile Doğu

kültürünü yoğuran fikri kapasitesi de Nehru'yu dünyanın moral lideri yapmıştır. Çin bu durumdan sinirlendiği bilhassa Asya liderliğini almak için milletlerarası alanda Hindistan'ın prestijini kırmak maksadıyla son olayları yarattığı ileri sürülüyor. Diğer taraftan, Tibet'te geçen yıl Çin idaresine karşı ayaklanma, Çin tarafından kanlı bir şekilde bastırılmasına rağmen, Lâma budizminin mânevi otoritesini tanıyan, Hindistan'a ait Butan, Sikkim, Ladakh, Napal kontrol altına alınmadıkça Tibet'teki milliyetçiliği ezmenin mümkün olmadığı ve Çin'in bu bölgeleri kontrolü altına almak için tecavüze giriştiği de iddia ediliyor.

Bilindiği gibi Tibet, 1912 den 1951 e kadar Çin kontrolüne girinceye kadar bağımsız bir devletti. Çin-Tibet-Hindistan arasındaki Mc Mahon hattı olarak isimlendirilen sınırdaki 1914 de Tibet, Çini o tarihte Hindistan'a hâkim olan İngiltere arasında Simla'da toplanan hudut konferansında tesbit edilmiş, İngiltere ve Tibet tarafından imza ve tasdik edilmiş, Çin ise parafe etmekle yetinmiştir. Komisyona başkanlık eden İngiliz delegesi Mc Mahon'a atfen isimlendirilen sınır, 1947 de Hindistan bağımsızlığına kavuşunca onun tarafından da kabul edilmiştir. Mc Mahon hattı ilk zamanlarda Komünist Çin tarafından da belirli bir itirazla karşılanmamıştır. Fakat bir süre önce Çin'de yayınlanan haritalarda, bugün tecavüzün vuku bulduğu bir kısım Hind toprakları Çin sınırları içinde gösterilmiştir. Hindistan tarafından istenen bilgiye de Çin kaçamak cevaplar vermiş, haritaların eski olduğunu bildirmiştir. Çin-Hind münasebetlerini gölgeleyen bu olaydan sonra geçen yıl, Çin'in Tibet'te giriştiği vahşi bastırma hareketi ve Tibet'te Hind tacirlerine çıkarılan güçlükler, Hindistan'da hoşnutsuzluk uyardırması, on üç bin Tibetli ve Dalai Lâma'nın mülteci olarak Hindistan tarafından kabulüde Çin'i sinirlendirmişti. Gelişen olaylar Çin'in Hind topraklarına tecavüzü, Mc Mahon hattının emperyalistler tarafından zorla kabul ettirildiği beyanı ile 40.000 mil kare toprak talebi, münasebetleri çok germiştir.

Pakistan'la arasındaki anlaşmazlıklar, Pakistan'ın önce Bağdat ve sonra da CENTO Paktı içinde yer alması, Amerika'dan askerî yardımlar görmesi, Hindistan'ı şüpheye düşürmüştü, silâh dengesinin aleyhine dönmemesi için askerî giderlerini artırmış, Pakistan sını-

rında da mühim kuvvetler yığılmıştı. Kuzeyde Çin tehlikesi de belirince, Hindistan askerî giderlerini artırma zorunda olacak, bu da Hindistan'ın kalkınma temposunu yavaşlatabilir. Diğer taraftan, Hind yarımadası için beliren tehlikenin, Pakistan ve Hindistan arasındaki uzun süren şüphe ve anlaşmazlıkların giderilmesi gibi mes'ut bir sonucu beklenebilir. Nitekim son olaylardan sonra anlaşmazlığın çözümü yolunda ilerlemeler olmuştur. Çin'in Batıya doğru yayılma istidadı diğer devletleri ilgisiz bırakmayacağı gibi, Hindistan stratejik yeri itibarıyla Güneydoğu Asya'nın zengin ham madde ve verimli toprakları kapsıyan kesimi ile zengin petrol kaynaklarını ihtiva eden Orta-Doğu'yu birbirine bağlayacak, iki omuz arasındaki baş durumundadır. Bu yönden de çatışmaya Batılıların seyirci kalması uzak bir ihtimaldir. Pakistan'da, İngiltere ve Amerika'nın katıldığı CENTO'nun hava tatbikatı ile diğer notta işaret edilen Eisenhower'in Hindistan gezisi, Batı'nın açık reaksiyonudur. Rusya ta-

rafından yapılan ikazların Çin tarafından dikkate alınmaması, Rusya'yı Çin'i tasvip veya taraf tutmamak gibi zor bir tercih yapmak durumunda bırakmıştır. Sovyet Başvekili yeni politikaları ve dünyanın geri yanında uyandıracağı tepkiyi de gözönünde tutmuş olacak ki, geçen hafta Yüksek Sovyet Şurası önünde yaptığı konuşmada, Çin-Hind çatışmasında nötrü bir politika takip edileceğini açıklamıştır. Gerek Sovyetlerin taraf tutmayışı ve gerekse Çin'in 1955'te Hindistan'la beş prensipteki anlaşmasına uymaması, ki bu prensipler Asya-Afrika milletlerinin Bandung'ta karar altına aldıkları prensiplerin aynı gibidir. Bu prensiplerin biri de, anlaşmazlığın sulh yoluyla çözümüdür. Bu da Çin'i müşkül duruma sokmuştur. Çin Bandung'ta çok uzlaşıcı bir tutumla ortaya çıkmış ve müsbet bir etki yapmıştı. Bugünkü saldırıcı haliyle bu milletlerde şok tesiri yapmıştır. Olayların gelişmesi kestirilemezse de, şimdilik Çin izole edilmiş durumdadır.

İncelemeler

Orta-Doğu Teknik Üniversite ve Zaruri Bir Müdafaa

Kemal KARPAT

(Geçen sayıdan devam)

1. Bay Soysal'ın iddiasına göre OTU, uzun araştırma neticesi olarak, siyasî etkiler tesiriyle kurulmuş bulunmaktadır. Yani, büyük devletler, Türkiye'deki nüfuzlarını muhafaza etmek ve Orta-Doğu'ya yaymak için bu işe önyak olmuşlar ve milletlerarası teşekküllerde «Orta-Doğunun kalkınması için birşeyler yapabilmek» arzusuyla buraya katılmışlardır. Gönül isterdi ki, bir üniversite üyesinin bu kadar geniş ve rencide edici bir görüşü öne sürmeden, önce bunun hakikate ne kadar uyduğunu incelesin. Hakikat başkadır. Bu üniversite uzun bir araştırma devresinden sonra Türk Hükümetinin talebi,

muvafakati ve işbirliğiyle, Birleşmiş Milletler tarafından kurulmuştur. Birleşmiş Milletlerin sosyal plânlaştırma bölümünde, New York'ta ve sonra 1955 yılında yine bu müessesese hesabına Ankara'da vazife gördüğüm için OTU'nin kuruluş tarihini yakından bilirim.

Türk Hükümeti 1953/54 senelerinde Birleşmiş Milletler'e müracaat ederek, memleketin malzeme kaynaklarını ve barınma ihtiyaçlarını nazara alacak bir mimarî ve plânlaştırma okulunun açılmasını istemiştir. Bu okul, pratik zihniyetle yetişmiş, sür'atle iş görebilecek, hem plânlaştırma, hem idare ve hem de teknik bilgileri şahsında toplayacak kimseler yetiştirecekti. Bu istek üzerine,

Birleşmiş Milletler, Amerika'nın şehir-
cilik ve ucuz ev inşaatı sahasında ün
salmış bir uzmanı, Charles Abraham'ı,
1954 te Türkiye'ye göndererek ilk araş-
tırmaları yaptırttı. Bu araştırmalar ne-
ticesinde mütehasıs, böyle bir okulun
kurulmasını kuvvetle destekleyen bir
rapor verdi. Rapor numarası TAA/Tur/
13 tür ve neşir tarihi 23 Ağustos 1955'
tir. Bunu müteakip Birleşmiş Milletler,
okulun kuruluş hazırlıklarını yapmak
üzere ve Türk hükümetinin talebine ist-
tinâden üç kişilik bir heyeti Türkiye'ye
gönderdi. Bu heyetin başkanı, Pennsil-
vania Üniversitesi Mimarî Okulu Dekan-
ı Holmes Perkins ve diğer üyeleri ta-
nınmış Fransız mimarı Leon Loschetter
ve Almanyalı Wilhelm V. Von Moltke
idi. Bu heyetin çalışmaları ve raporu ü-
zerine Orta-Doğu Üniversitesinin ilk nü-
vesi olan mimarî okulu 1955 yılında ça-
lışmalarına başladı. Bu âna kadar mas-
rafların büyük bir kısmı Birleşmiş Mil-
letler tarafından ödendi. Mimarî okulu
için kabul edilen prensiplerin genişletil-
mesiyle mühendislik ve idarî ilimler o-
kullarının kurulması kararlaştırıldı.
Çünkü bu sahalarda da yeni öğretim
prensipleriyle yetişmiş elemanlara büyük
ihtiyaç vardı. Bu yeni okullarda Türk
hükümetinin isteklerine ve kararlarına
uygun olarak meydana kondu. Bugün
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türk
kanunlarına uygun olarak çalışmakta
ve dışarıdan gelen yardımın en büyük
kısmı Birleşmiş Milletler tarafından ve-
rilmektedir. Amerika bu üniversiteye
ancak bir Fulbright hocasının bir iki
saatini ayırmış ve CENTO (Bağdat
Paktı) birkaç Orta-Doğulu talebeye
burs vermiştir. İngiltere'nin yardımı bir
fizik ve bir de idarî ilimler profesörüne
münhasır kalmıştır. Hollanda ise bir ist-
tatistikçinin maaşını vermektedir. Geri
kalan hocaların maaşı B. Milletler veya
Türk hükümeti tarafından ödenmekte-
dir. Üniversitenin idaresi yalnız Türk
vatandaşlarından meydana gelen bir
mütevelli heyetine ve bir Türk rektöre
bırakılmıştır. Üniversitenin malî ve idarî
işleri Maarif ve Maliye Vekâletleri
tarafından denetlenmektedir. Türk ol-
mayan unsurlar müşavir rektör ve mil-
letlerarası müşavirler hey'etidir. Bu
hey'etin toplanması ve tavsiyelerinin ka-
bul veya reddi, Türk Hükümetiyle mü-
tevelli hey'etine bırakılmıştır. Her ba-
kımdan Türk hükümetine sokulmuş
olan ve dışarıdan herhangi bir müdahale
veye imkân bırakmadan idare edilen
OTU'nin büyük devletlerin siyasetlerine

âlet olacağını iddia etmek gülünçtür.
Dört-beş sene müddetle, doğrudan doğ-
ruya Siyasal Bilgiler Fakültesi bünyesi
içinde, Amerikan dış yardımı ile vazife
görmüş New York Üniversitesi grubu-
nun çalışmaları minnetle anılırken,
OTU'nde yabancıların bulunmasını bir
nüfuz siyaseti şeklinde göstermeğe kal-
kışmak, pek garip kaçan bir tenakuz-
dur doğrusu.

2. OTU'nin «teknik» ismini almak-
la işin cazibeliğine kaçtığı, halbuki bu-
rada «teknik» olmayan şubeler bulun-
duğu iddia edilmektedir. Bu görüş
dar bir zihniyetin ifadesidir. Ötedenbe-
ri anlatmağa çalıştığımız gibi OTU,
herşeyden evvel metoda, iş başarmağa,
yani diğer bir deyişle işin *teknikine* ö-
nem vermektedir. Bu üniversitenin is-
mine karışan *teknik* sözü böylece dar
mânada olmayıp metod noktasından ele
alınması gerekir. Teknik ismini kulla-
nan, fakat her ilim sahasıyla uğraşan
birçok müessesese vardır. Amerika'nın bi-
rinci sınıf müesseseleri sayılan Massac-
hussetts Institute of Technology ve Ca-
lifornia Institute of Technology
girift felsefe ve din meseleleriyle uğraş-
maktadırlar. Orada, bu müesseselerin is-
mine kimse dokunmazken, bizde «tek-
nik» kelimesine çatarak, bunu, makale-
lere mevzu yapmak havayı bulandırmak-
tan başka bir netice vermez.

3. Orta Doğu Teknik Üniversitenin
bölgecilik iddiasında bulunduğu, halbuki
burada verilen bilgilerin bölge tatbikatı-
na elverişli olmadığı iddia edilmekte-
dir. Bay Soysal'a göre bu üniversitede
işletme tahsili görececek bir Pakistanlı bu
bilgisini, başka bir standardı olan mem-
leketi Pakistan'da tatbik edemeyecek-
miş. Türk Ticaret Hukukunu etüd et-
miş bir İranlı benzer bir durumda ola-
caktı. Hattâ Orta Doğu memleketle-
rinde lâiklik olmadığı için, elde edilen
bilgilerin birçoğu tatbik sahasına kona-
mayacakmış, ilh. Bu iddianın neye ist-
tinâd edilerek ortaya atıldığını lâikliğin
burada ne işi olduğunu öğrenmek
ciddan anlaşılmalıya değer. Şunu derhal
belirtmek lâzımdır ki OTU, bölgeciligi
bay Soysal'ın tasfir ettiği bir bölge ara-
ştırmaları veya her memleketin ölçü-
lerine göre eğitim yapmak şeklinde an-
lamamaktadır.

OTU, iş sahalarında müşterek ölçü-
ler, müşterek usuller yaratarak, stan-
dard bir çalışma anlayışı aşılıyarak,
Orta Doğu memleketlerinde hüküm sü-
ren eski ve binbir çeşitli iş usullerinin
yerine, tek genel ve modern bir iş usulü
koymak ister. Gaye, Türk ve Pakistan-

lı işletme müdürünü, birbirini kolayca
anlamağa ve aynı ölçüler dahilinde iş
görmeğe alıştırmaktır. Bir Amerikan
iş adamı ile bir Alman iş adamının bir-
birini derhal anlamalarının ve verimli
çalışmalarının sebebi, iş sahasında müş-
terek ölçüler meydana getirdikleri için-
dir. Bugünün en iyi çalışma usulü, en
çabuk ve en fazla verimli olanıdır. Böy-
le bir usulü kabullenmek hem Pakis-
tanlı, hem İranlı talebe için aynı dere-
cede önemlidir. OTU, köhneleşmiş iş u-
sullerinin müzesi olmak için kurulmuş
değildir. Bu üniversite bölgeciligi, Orta
Doğu memleketlerinde yaşayan insanlara
modern bir eğitim imkânı hazırlamak
şeklinde anlar ve böyle tatbik eder.
Bundan da en fazla fayda görececek mu-
hakkak ki Türkiye'dir.

Bu meseleyi biraz daha inceliyecek
olursak, bölgecilik hususunda bay Soy-
sal'ın ileri sürdüğü iddianın boşluğu
daha da iyi belirmiş olur. Meselâ, İran-
lı talebenin Türk Ticaret Hukukunu
kullanmaması meselesini ele alalım. Ti-
caret Hukukunun Garpte kökü olduğu-
nu ve bu hukukun her yerde tatbik edi-
lebilen hükümlere sahip bulunduğunu,
milletlerin ticaret hukukunun birbirine
pek benzediği ve hattâ aynı olduğu ha-
tırlanırsa, İranlı talebenin neden Türk
Ticaret Hukukunu bilmekle kayıplı o-
lacağını anlamak güçleşir. Lâiklik mese-
lesine gelince; burada herhangi bir tat-
bikat güçlüğüne çıkacağını ileri sür-
mek temelsiz bir faraziyeden ibarettir.
OTU yeni bir din veya yeni siyasî bir
felsefe ortaya atmamaktadır. O, mo-
dern bir topluluğun daha iyi yaşaması
için lâzım gelen yeni bazı teknik usuller
ve yeni bir yetiştirme tarzı tavsiye et-
mekte ve bu yolda öğrenci yetiştirmek-
tedir. Modern bir hayat din kaidelerinin
dışında ve onlardan ayrı bir varlığı olan
bir teskilâta ve anlayışa ihtiyaç göster-
mektedir. Osmanlı İmparatorluğu, islahat
hareketlerine, yani modernleşme hare-
ketlerine giriştikten sonra, memleket-
te hâkim olan İslâm Hukukunun yan-
ında lâik bir nizamın da kendiliğinden
ortaya çıkmış bulunduğu bilinen bir ha-
kikatdir. O halde, modern bir hayatın
icabı olan ve OTU'nin üzerinde durduđu
yeni çalışma usulleri, dinî meselelerle
çatışmadan, kendiliğinden ve başlı
başına bir nizam teşkil ederek ayakta
durabilir.

Bizece, yabancı bir ülkeye gidip tah-
sil etmeyi, elde edilen bilginin tatbik e-
dilir edilmeyeceği noktasından mütalâa

etmek kâfi değildir. O halde, Amerika'ya veya Avrupa'ya gidip tahsil etmenin fazla kıymeti olmasa gerek, çünkü bu memleketlerde verilen bilgi, o toplulukların gelişme ölçüsüne ve ihtiyaçlarına uygundur ve şüphesiz bunun çoğu bizim memlekete tatbik edilemez. Bilhassa edebiyat, tarih, felsefe, güzel sanatlar gibi, millî özellikleri ifade eden ve pratik kıymeti az olan ilimleri dışarda tahsil etmenin değeri olmaması lâzımdır. Bizce, yabancı memleketlerde tahsil görmenin değeri ileri veya geri memleket oluşuna bakmaksızın, mukayese ve metod bakımındandır. Muhayese bir memleketin diğerine nazaran geri veya ileri olduğunu, müesseselerin çalışma tarzını, yeni metodlarını incelemek fırsatını verir. O halde, OTU bu bölgede oturan ve asırlardan beri birbirinden habersiz olarak yaşayan insanları yakınlılaştırmak, birbirine tanıtmak ve birbiriyle mukayese imkânı vermek gayesini de güder.

4. Yine bay Soysal'ın iddiasına göre OTU «temelindeki acelecilik» ve «İşleyişindeki sun'ilik» yüzünden yurdumuzda bulunan mümasil müesseselere nazaran daha düşük seviyede kalmış. Bunun için de bütün teşviklere rağmen, yabancı öğrenci nisbeti yekûnu onda birinin üstüne çıkmamıştır. Bir müessese-ain çalışmasını bilmeden, içine girmeden ulu orta böyle bir fikri ortaya atmanın sebebini öğrenmek cidden güçtür. Üç senelik mazisi olan ve daha henüz kat'î bir binası bulunmayan bir müessese-yi, yüzlerce sene mazisi olan, geleneğini yerleştirmiş müesseselerle mukayeseye kalkmak insafsızlıktır. OTU kendini, benzeri müesseselerle rakip görmediği için, üstünlük iddialarına girişmek niyetinde değildir. Zaman kimin hakstı, kimin haklı olduğunu gösterecektir. Fakat bugün dahi OTU, benzeri müesseselerden aşağı kalmadığı gibi, birçoğundan da muhakkak ki üstündür. Eğer OTU hiçbir şey yapmaz da yalnız, diğer üniversitelerimizi bir kere daha öğretim metodlarını, öğrenci yetiştirme tarzlarını ve araştırma zihniyetlerini gözden geçirmeğe sevk edebilirse, bu da başlı başına büyük bir başarı sayılabilir. Bunun haricinde OTU, diğer Türk üniversitelerinde bulunan kabiliyetli elemanların bilgilerinden ve tecrübelerinden minnetle istifade etmeğe, her zaman bu müesseselerle işbirliği halinde çalışmağa hazırdır. OTU kendisini, Türk eğitim camiasının bir üyesi olarak

diğer müesseselerle beraber aynı müsterek gayeler uğruna çalıştığına emindir. OTU'nin kadrosunda bugün, diğer Türk üniversitelerden gelen birçok profesör ve doçent bulunmaktadır. Bay Soysal, bazı kimselerin prensiplerine (?) yediremiyerek OTU'nde vazife almadıklarını ileri sürüyor. Biz de OTU'nde vazife almayı reddedenleri bilmek isterdik, bilhassa red sebeplerinin açıklanmasını çok arzu ederdik. Bay Soysal'ın düşüncesine göre, OTU'nde vazife alanlar prensiplerinden fedakârlık etmiş bulunuyorlar. Hangi prensip? Bunu OTU'nden fazla belki de, burada vazife almış bay Soysal'ın fakülte arkadaşları bilmek ister.

OTU'nde bulunan yabancı öğrenci sayısına gelince; bay Soysal'ın burada da büyük bir hataya düştüğü derhal göze çarpmaktadır. Orta Doğu memleketlerinin bazıları bu üniversiteyi henüz iyi tanımamaktadırlar. Fakat buna rağmen bu sene, Orta Doğu memleketlerinden alınacak 60 talebe için 350 müracaat yapılmıştır ve bu talebeler bizzat kabul imtihanına girmişlerdir. Eğer imtihan haberi aylarca evvel bu memleketlere yayılmış ve imtihan başşehirlerin yanında daha ufak merkezlerde de yapılmış olsa idi, müracaat edenlerin sayısı kolayca birkaç bine çıkacak idi. Bu durum ise Orta Doğu memleketlerinde üniversiteye karşı olan rağbeti göstermeğe kâfi gelir. (OTU'ne müracaat eden ve idarî ilimler şubesine giren birçok Kıbrıslı talebe vardır. Bunlar müstakbel hür Kıbrıs'ın idarî elemanları olacaktır. OTU bu dâvaya daha şimdiden hizmet etmektedir.)

5. Orta Doğu Teknik Üniversitesi hakkında ileri sürülen tenkidlerin en fazla dile alınan ve muhakkak ki en mühim olan lisan meselesidir. Derslerin İngilizce olarak verildiği malûmdur. Eğitimin İngilizce yapılması bu üniversitenin bölgecilik amacından doğmaktadır. Birleşmiş Milletlerin yardımları ise bu müessesenin bölgeci olmasına dayanmaktadır. Lisanın İngilizce olarak konulmasının bir sebebi de, eğitim vasıtalarını kolaylıkla elde etmek içindir. OTU'nde okutulan derslerin büyük bir kısmı için kitap ve laboratuvar malzemesi İngilizce konuşan memleketlerden kolayca temin edilebilir. Bu kitapların benzeri Türkçede olmadığı gibi, tercüme-leri de uzun sürer.

Lisan meselesi öğrenci durumu bakımından ele alınabilir. Liselerimizden

gelen öğrencilerin İngilizcesi zayıftır. Eğer bütün tedrisat türkçe olacak olursa bu öğrencilerin durumu iyi olacaktır; fakat bu defa hariçten gelecek öğrenciye — eğer bu şartlar dahilinde gelirse — türkçe öğretecek kurslar koymak icabedecek ki bu da başlı başına yeni bir meseledir. Diğer yandan, hem Türkçe ve hem de İngilizce tedrisat yapmak düşünülmüşse, zaten İngilizcesi iyi olmayan Türk liselerinden mezun öğrenci, İngilizceye lâzımgelen önemi vermiyecektir. Bugün dahi İngilizce mecburî olduğu halde «derslerimiz tekniktir, fazla lisan ihtiyacı yoktur» diyerek lisan meselesini savsamaya çalışanlar çoktur.

İngilizceyi eğitim lisanı olarak bir tarafa atmak, İngilizce yayına dayanan kütüphaneyi lüzumsuz hale getirdiği gibi, dışardan gelecek hocaların durumunu da güçleştirecektir. Bunlara tercümanla ders verdimen, hem masraflı ve hem de zaman kaybına mal olacaktır. Nihayet, bazı ilmî tâbirlerin, Türkçe karşılığı bulunmaması meselesi de, bilhassa buraya bir çok yeni ders sokulduğu düşünülürse, başlı başına bir güçlük olarak meydana çıkar.

Fakat bütün bu söylediklerimize rağmen lisan meselesini, bilhassa idarî ilimler sahasında, yeniden gözden geçirmek lâzımdır. Bunu takdir eden bizzat üniversite idaresidir. Günün birinde, üniversite kesin bir düzene girdikten sonra, talebenin İngilizceyi iyi öğrenmesi için lâzım olan teşkilât tam kurulduktan sonra, bazı derslerin Türkçe verilmesi mümkün olacaktır. Türkçe ders verilmeyeceği diye kestirip atılan bir karar yoktur ve hiçbir zaman olmamıştır. Biz de şahsen, bazı derslerin Türkçe olmasını, hem hissiyatımıza ve hem de zaruretlere uyarak savunduk. Fakat Türkçe ders verilmesi meselesi şimdilik bir yana bırakılarak bütün gücü, asıl olan üniversitenin temelleştirilmesi işine verilmesine, hislerimize değil, aklı selime uyarak karar verdik. Müfredat programları kesin şeklini aldıktan sonra, lisan meselesinin bir defa daha ihtiyaç ve imkân lara göre gözden geçirileceğini zannediyoruz.

6. Yine lisan meselesinden bahsederek Bay Mümtaz Soysal, «bir Türk öğretmenin Türk öğrenci kütlesi karşısında, meselâ Türkiye'nin toplumsal bünyesi hakkında (İngilizce) ders vermesi pek sun'î kaçmaktadır» demektedir. Bu dersi ben verdiğim için bunun neden böyle olduğunu kolayca izah edebilirim. Derslerin İngilizce verilmesi

prensip olarak kabul edildikten sonra, bazı derslerin öğretmen ve öğrencinin milliyetine ve mevzua aykırı düşer diye Türkçe verilmeyeceği tabiidir. Diğer yandan bu derste kullanılan sosyolojik terimlerin ve kavramların bir çoğu, henüz Türkçeye yerleşmediği için bu derisi İngilizce vermekte bazı kolaylıklar buldum. Fakat hissiyatıma uymuş olsa idim, bu derisi yine Türkçe vermeği tercih ederdim. Dersi İngilizce vermek veya vermemek arasında birinci şıkkı tercih ettim. Fakat bu ders, neticeleri yönünden ele alınırsa kıymetinin takdir edileceğine eminim. Sınıfta yapılan nazarı bazı tartışmaları sahada müşahade ederek, daha canlı bir hale getirmek imkânını bulduk. Meselâ, makineleşmenin ziraat ve köy üzerindeki tesirlerini incelemek için köylere giderek incelemeler yaptık. Öğrencilerin hazırladıkları vazifeler, olayları gözetliyerek ve çeşitli iş kollarında çalışan kimselerle konuşarak meydana getirilmiştir. Bu vazifelerin bazıları, garp üniversitelerinin herhangi birinde üst derece alacak vaziyettedir, çünkü bunlar hayatın ve hakikatin ifadesidir. Öğrencileri yeni çalışma usûllerine alıştırmak, ilhamı realiteden almağı öğretmek, bilhassa köylere götürmek ve serbest tartışma ile ikna etmeğe çalışmak, hem yıpratıcı ve çok defa üzücü olmuştur. Fakat bu dersten elde edilen faydalar, mahdut da olsa daimidir. Ders, öğrenciyi memleket realitesine başbaşa koymuş ve ondan beklenenini biraz daha iyi açıklamıştır. Bay Sosyal meseleye bu yönden de bakıp ona göre hüküm yürütmüş olsa idi bu dersin «sun'î» liğini iddia etmenin pek güç olduğunu takdir ederdi. (OTU'da diğer birçok vazifelerim arasında verdiğim bu «sun'î» dersten evvel bir Amerikan Üniversitesinde, Amerikan öğrencilerine, Amerikan federal idare teşkilâtı dersini veriyordum ve bu sömestrede aynı derisi Amerika'da tekrar etmekteyim. Benim bir Türk olarak bu derisi vermeme Amerika'da kimse sun'î olarak görmemişti. Bilâkis, herkes, acaba müesseselerimizde bizim göremediğimiz fakat bir yabancımanın göreceği eksiklikler var mıdır, diye memnun bile olmuşlardı ve oluyorlar da...)

Son fikirlerimizi kısaca arz edelim. Biz şahsen, bütün memleket meselelerinin açık ve samimî olarak tartışılmasını arzu ediyoruz. Bu arada, Orta Doğu Teknik Üniversitesini de her yönden ele alarak tartıştırmaya, bu müessesenin selâmeti ve istikbalî bakımından, şahsı-

mız namına çok arzu ediyoruz. Fakat bu tartışmanın bilgiye ve hakikatlere uygun olarak yapılmasını şart biliyoruz. OTU'nin bir eğitim müessesesi olduğuna göre, ona ait her tartışmanın, her şeyden evvel, eğitim noktasından ve eğitim prensipleri zaviyesinden yapılmasına taraftarız. Eğitim unsurunu ortadan kaldırarak veya ona ikinci derecede bir değer vererek, OTU'yi siyasî bir olay gibi göstermeğe çalışmak ve hattâ bir adım daha öteye giderek, bunun millî menfaatlere aykırı kurulmuş bir müessese olarak imaya kalkışmak ve bütün bunları delilsiz, ulu orta meydana atmamak, bizim kabul edemeyeceğimiz bir tartışma tarzıdır. Beğenilmeyen bir müesseseyi, bir insanı veya bir fikri mutlak olarak yok etmek için, bunları millî mefkûreye veya millî menfaatlere aykırı gibi göstermek, büyük idealleri her küçük tartışma uğruna istismar etmeğe kalkmak, verimli sonuçlara götüremez.

Eğer tartışma yukardaki şartlar içinde yapılacaksa, OTU'nin gelişmesine yardım edecek her mesele olduğu gibi ele alınarak tartışılabilir. Çünkü, OTU'nin siyaseti, her meseleyi, güçlüklerini küçümsemekten görmek ve ona göre kökünden çözmektir. İşte, bu Üniversiteye çözümlünü bekleyen meselelerin bazıları: Üniversitenin idarî mekanizması henüz kesin olarak kurulmamıştır ve böylece birçok esaslı mesele ele alınmamaktadır. Personel siyasetinin yerleşmemesi, maaş durumunu, tekaüdiye işlerini, terfi meselelerini kesin olarak çözmeye mâni oluyor. Yabancı personel lehine, bazen yerinde, bazen de yersiz olarak (belki de buraya çekmek için) bir

çok bakımlardan üstün bir vaziyet yaratılmaktadır. Böylece, aynı ve hattâ daha üstün derecede bulunan Türk elementler, bilgi ve tecrübelerine bakılmadan ikinci derecede kalmakta ve bunlardan gelecek birçok fayda yok edilmektedir. Bu meyanda gerek Türk personelin, gerek yabancı personelin, bilhassa öğretimde kullanılacak olanların, alınmasında en yüksek bir standart ölçülerini şimdiden kurmak icabeder. Eğitim bakımından, programların kesin bir şekil almaması, hocalara, araştırma imkânlarının verilmemesi, senede iki hafta tatilin ne dinlenmeye ne de araştırmaya kâfi gelmemesi, OTU'nin karşılaştığı diğer bazı meselelerdir. Öğrencilerin üniversiteye almalarında İngilizce bilmek esas olduğu için, Türk liselelerinden gelen öğrencilerin, diğer esas derslerde çok kuvvetli olmalarına rağmen, İngilizce zayıf olduğundan, yabancı dilde eğitim yapan okul mezunlarına nazaran kayıplı çıktıkları, çözülmesi gereken diğer pek mühim bir meseledir. Çünkü OTU'yi yalnız birkaç okul mezununa veyahut birkaç büyük şehir halkına veyahut ötedenberi her kolaylığı görmüş birkaç gruba inhisar ettirmek, bu müessesenin gelişimini durdurmak olur. Bizce, geniş bir burs sisteminin kurulması, imtihanların memleket realitelerine uydurulması, giriş imkânlarının yalnız liselere değil, bütün orta eğitim mezunlarına verilmesi OTU' karşısında bulunan ve çözülmesini bekleyen diğer meselelerdendir. İşte tartışılacak ve yapıcı sonuçlar verecek mevzular. Yeter ki işe yıkmak değil, yapmak gayesiyle girişelim.

Polis

Murat EMRE

Kayseri'de yeni bir polis okulunun açılışı münasebetiyle bir konuşma yapan Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik, polis vazifeleri hakkında çok dikkate şayan bir konuşma yaptı. Polisin vazifeleri ve mes'uliyetleri üzerinde vukuf ve selâhiyetle duran hatip, henüz daha 300 kazamızda polis teşkilâtının kurulamadığını belirterek, bunu tamamlamak ve vatandaşların Vekâlete intikal eden haklı şikâyetlerini cevaplandırmak gayretinde olduklarını ve 1961 senesinde yüksek sevk ve idare vazifesini görececek müdür ve âmirleri yetiştirmek üzere bir po-

lis akademisinin açılacağı haberini vermektedir.

Bu konuşmayı dikkatle takip etmek ve hatibin ileri sürdüğü fikirler üzerinde durmak istiyoruz.

Bir kere sayın Vekil, emniyet mefhumunu çok geniş olarak ele almakta, dış ve iç emniyet arasında bir rabita tesis etmektedir. «Bir millet ve vatan için emniyet mefhumunun kapsayamayacağı saha yoktur...» diyerek, memleketimizin İkinci Cihan Harbinden sonra meydana çıkan siyasî durum karşısında işgal ettiği jeopolitik vaziyet üzerinde

dikkatle durulduktan sonra «... Soğuk harbi senelerden beri devam ettirmekte olan beynelmilel Komünizm ve onun elinde kullanılan ayırıcı ve yıkıcı propaganda silâhlarının tesir sahasının dışında» memleketimizin kaldığını düşünmenin büyük bir gaflet olacağına dikkat nazarını çekmektedir. Bu fikre tamamen iştirak ediyoruz. Komünizm ile memleket içersinde mücadele etmek ve propagandasını kanunlarımızı haklı olarak suç saydığı fiilleri zaten vazifesi olan polisin ciddiyetle takip etmesi lâzım geldiğine kuvvetle inanıyoruz. Ancak aynı zamanda Komünizmle mücadelenin sadece polis kuvvetleriyle yapmanın kâfi olmadığını da belirtmek isteriz. Komünizm için müsait vasat içersinde, iktisadî gelişmenin tamamlanmamış olması, fikrî seviyenin düşük olması da ciddiyetle mülahaza edilmelidir.

İktisaden yükselmek ve Komünizmi red edebilecek bir iktisadî bütün olabilmek için sadece kalkınmakta olduğumuz hakkındaki nutuklar kâfi gelmeyecektir. Bu kalkınmanın fiilî neticeleri hissedilir şekilde vatandaş geçimine ve bütçesine intikal etmeden iktisadî kalkınmadan bahsetmek, meseleyi bütünü ile kavrayamamak olur. Diğer taraftan fikrî seviyenin yükseltilmesi ve eğitim dâvasının çok, ama çok ciddî olarak ele alınması mutlaka lâzımdır. Dikkat edilecek olursa Komünizm, fikri ve eğitim seviyesi düşük olan memleketlere çok daha kolay sığmakta ve bir kere oraya nüfuz ettikten sonra, o cemiyeti kendi doktrinine göre yoğurmaktadır. Bu sebeple, Komünizmle mücadele için polisin yanında, iktisaden kalkınma kadar ehemmiyetli olan bir husus da, Komünizmle fikrî sahada mücadele edecek bir millî ve demokratik kültürün yerleşmesidir. Maarif Vekâletinin bir mütehassıslar komisyonuna hazırlattığı ve tamamen neşretmediği için kısım kısım gazetelerde çıkan rapor nazarı dikkate alınacak olursa, eğitim sahasında neler yapmamız gerektiği açık bir surette ortaya çıkacaktır.

Umumî hatları ile dış emniyeti iç emniyete bağlayan ve Komünizmle şiddetle mücadele etmek üzerinde durulduktan sonra, bu beyanatın ikinci kısmı esas itibarıyla iç asayiş ve huzuru temin etmek vazifesiyle görevlendirilmiş olanlara dikkat etmeleri lâzım gelen vazife anlayışları üzerine ilgililerin nazarı dikkatlerini çekmektedir. Bu fikirlerinde, temenni ve direktiflerinde de sayın Vekilin görüşüne tamamen iştirak

etmekteyiz. Karakolların vatandaşla devlet ve hükûmet arasındaki münasebetlere açılan ilk kapı olduğu belirtildikten sonra, «karşılıklı olarak kanun ve nizamla itaat, onu tatbik edenlere itimat ve nihayet onlardan halka doğru giden şefkat ve himaye esasına» bu münasebetler dayanmadıkça «vazifelerin yapılmasına imkân bulunmayacağı» da söylenmektedir. Nihayet üzerinde ehemmiyetle durulan bir nokta da şudur : Kanun himayesi altında bulunan ve siyasi hürriyet taşıyan teşekküller «kanunun tatbikine karşı hürmetkâr ve mutavaatkâr olmayı bilmezler ve bunların güzel örneklerini vermezler de, aksine kanunları kendi takdirlerine göre kıymetlendirip bir kısmını red ve bir kısmını kabul ederek onlara karşı gelmeği âdet hâline getirmeğe teşebbüs ederler ve bunda ısrar ederlerse, o memlekette umumî nizam ve asayiş koruma ve vatandaş huzurunu temin güçleşir. Demokratik rejimle idare edilen memleketlerin siyasi topluluklara tanımış olduğu kanunî haklar, hiçbir zaman sonu anarşiye giden hudutsuz hürriyetler değildir ve olamaz».

Nihayet bu beyanatta, kanunu tatbik ile mükellef olan emniyet mensuplarına çok mühim bir direktif verilmektedir : «... Kanunların teminatı altında olan insan hak ve hürriyetlerini, bu arada cemiyetin maddî ve mânevî kıymetlerini himayesi altında bulundurmak gibi çok ehemmiyetli ve asıl bir vazifenin sahibi olan emniyet mensupları kanun tatbikatında âdil, ciddî ve koruyucu olmağa ne derece mecbur iseler, vatandaşa karşı olan muamelelerinde de o nisbette vazih, müşvik ve himayekâr davranmakla mükellef bulunmaktadır».

Şimdi beyanatın bu ikinci kısmındaki fikirlere tamamen iştirak etmekle beraber, tatbikatı biraz gözden geçirmek istiyoruz. Karakolların hükûmet ile vatandaş arasında açılan ilk kapı olmasının bazı acı hatıralarına memleketimizde son senelerde çok rastlanmıştır. Bu kapıdan içeri girenler, içeri girdikleri gibi dışarı çıkamamışlar ve hattâ bazılarının sadece cesetleri dışarı çıkmıştır. Karakolda dayak yiyen vatandaşların son sene içersinde matbuata intikal eden hikâyelerini unutmak mümkün olamamıştır. İşte bu sebepledir ki, kanun ve nizamla tatbik ile mükellef olan emniyet mensubu polise karşı bulunması

lâzım gelen itimat sarsılmıştır. Neşir yasakları dolayısıyla yazılmıyacak bazı hâdiselerle polisin açıkça taraf tutması, bu itimatı zaman zaman ortadan kaldırmıştır. Tecavüze uğrayan vatandaşın kendisine himaye etmesi için müracaat ettiğinde polisin, vatandaşın himaye etmek için emir almadığını söylediği hakikaten müessif uçak hâdiseleri dolayısıyla keyfiyetin matbuata intikal etmesi, polise karşı itimatı hakikaten silmiştir.

Bu beyanatta üzerinde durulması icap eden kanaatlerden en mühimi de, hiç de zorlayıcı olmayan bir tefsirle, D.P. mensuplarına yapılan bir ima ve bir ikazdır. Siyasi hürriyet taşıyan teşekküller, yeni partiler, kanuna riayetkâr olmazlar ve bunun güzel örneklerini vermezlerse, memlekette asayiş koruma ve vatandaş huzurunu temin güçleşir denilmektedir. Şu halde artık, bir idare amirinin bir karşılama töreni dolayısıyla muhalefet tarafından yapılan ve eşit muamele isteyen protestoya verdiği cevapta, resmî karşılama törenlerine «inzam eden vatandaşın millî heyecanı» iktidar partisi mensupları tarafından ishar edilmiş olsa bile, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununun hudutları içersinde mülahaza edilecek ve failleri, Galata rihtımı faileri gibi mahkemeye sevkedilecektir. Eşit muamele yapılacağı noktayı nazarıdan buna sevinmek icap ederse de, tamamen Anayasaya aykırı bir kanunun hâlâ mer'iyette kalması bakımından da üzülmeyecek bir noktadır. Oyle tahmin edilir ki, tamamen fikir olarak iştirak ettiğimiz bu beyanattan sonra, hükûmetin sevkedeceği yeni bir kanun tasarısı ile, 6761 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu ortadan kaldırılacak ve ikinci Meşrutiyet devri kanunu olmasına rağmen, İttihatî Umumiye Kanunu biraz daha Türkleştirilmiş olarak yeniden mer'iyete konulacaktır.

Nihayet son fikre de tamamen iştirak ettiğimizi belirtmek isteriz. Kanunlardan ziyade ihlâli halinde müeyyidesi bulunmayan Anayasada zikredilen vatandaş hak ve hürriyetlerini himayesi altında bulundurmamak gibi çok ehemmiyetli ve asıl bir vazifenin sahibi olan emniyet mensuplarına verilen direktif şudur : Kanunun tatbikinde âdil, ciddî, koruyucu, nazik, müşvik ve himayekâr olmak. İşte bu açıdan emniyet hizmetleri yerine getirilirse, o emniyete ve mensuplarına itimat sonsuzdur.

Türkiyede Halk Eğitimi Meselesi

Ömer SÂKIP

Günümüze değin demokrasinin ne olup ne olmadığı üstünde birçok tanımlamalar yapılmış gerçi. Her biri de güzel bunların. Ama körlerin fili tanımlamasına benzemediği, her yanıyla sapsağlam ayakta kaldığı için biz şunu seçtik:

«DEMOKRASİ; HALKIN, HALK TARAFINDAN, HALK İÇİN İDARE-SİDİR».

Böylece, (Türkiye'de Halk Eğitimi Meselesi) nin önemi kendiliğinden ortaya çıkıyor üstelik. Başının üstünde şapkasından gayri hiçbir ağırlık taşımak istemiyen, özgür ve mutlu, kendi kendini idare edebilen bir halk. Nice ülkücü, nice aydın, nice kalem kendi halkını bu durumda görebilmek uğruna baş vermiş. Ödlek tiranların baş alamadıkları yerde taşlanmış. Bilinci, bu güzel düşü hep gerçek yaşantıya aktarabilmek çabasıyla uğraşıp didinmiş. Buna karşı da kim, hangi ulusta olursa olsun, halk, kendisi için birşeyler yapmağa çalışması bağrına basmış. O günlerde anlıyamadığını ertesi günlerde anlıyarak, kendi ölümsüzlüğü gibi, kendine çalışanları da zamanın aşındırıcı pençesinden sıyrıp ölümsüzler arasına katmış. Altmış yetmiş yıllık bir ömre, Arz toparlağında kendi durdukça duracak bir gücün yalnız kendisince sağlanacağını anlıyana anlatmış. «Bana inan, bana yaslan, düşünce ben olayım, gerisine karışma...» demiş.

Halk, her güzel, olumlu düşününün başlangıcında olduğu gibi, önce bir avuçmuş böyle derken. Sonra şaşılabilir hızla büyümüş, çoğalmış. Onun yüreğinde tutuşturulan bir kıvılcık, gün olmuş önüne geçilmez bir yangın kesilmiş. Işık birinin elinden ötekine geçtikçe ortalık göz kamaştırır bir aydınlığa kavuşmuş. Ancak o aydınlığın içindeysen görebilirmişsin, yoksa göremez, giderek büsbütün körleşirmişsin.

Yeryüzünün her yanında, her zaman, «halk» adı içinde topladığımız çok çeşitli, çok kalabalık insan yığınlarının bu birleşik - ortak varlığı ile büyük yaratıcılığını, olaki biraz düşünüp kavradıkça heyecanlandırıcı gücüyle -kısacabelirtmeğe çabaladıktan sonra, gerçek demokrasinin temel direği bilinen bu güc üstünde dün nasıl işlenmişti? Bugün nasıl işleniyor? Yarın nasıl işlenme-

si gereklidir? sorununa geçebiliriz. Yalnız, geçmeden önce, nedenleri aşağıda belirtilmek koşuluyla, inkılâp - ihtilâl kavramlarının tam Türkçe karşılıklarını araştırmak, bulmak, kullanmak daha iyi olur sanıyoruz.

Elimizdeki 1945 baskısı Türkçe SÖZLÜK, (inkılâp) karşılığı şu sözcükleri bulmuş: 1. Devrim. 2. Dönüşme. — (İhtilâl) karşılığında şunları: 1. Kargaşa, ayaklanma. 2. Devrim.

SÖZLÜK'ün 1959 yılı son baskısı da, bu iki kavramı kesin olarak ayırmamış. İnkılâp için 1. Devrim, 2. Dönüşme demiş. İhtilâl içinse, «Düzeni değiştirmek üzere zor kullanarak yapılan geniş halk hareketi», 2. Kargaşalık... demiş. İlki «ihtilâl» in tek sözcükle tam karşılığı olamıyor, ancak bir tanımlama yerine geçiyor. Geride «kargaşalık» kalıyor, o da anlamı yeterince karşılamakta epeyce uzak.

Öyleyken, kendiliğimizden bir sözcük uydurmaktan sakınacak, bu yazı içinde «devrim» geçtikçe inkılâp'ı, «kargaşalık» geçtikçe de «ihtilâl»i deyimlen dirmiş olacağız. Her ikisine de «devrim» demek, ara yerdeki o büyük ayırtmayı (nüans) vermiyecek bize. Gelip bir noktada, toplumun şu ya da bu çeşit değişmesi, değiştirilmesi olgusunda buluşurken, çıktıkları kaynaklara göre inkılâp'la ihtilâl -aşağı yukarı birbirlerinin karşısı durumundan kurtulamıyor çünkü.

Sözlük'ün de güzelce tanımladığı gibi; ihtilâl, herhangi bir ulusta, bir toplumda halkın yürürlükteki düzene karşı yasa yoluyla değil, zor kullanarak ayaklanması, o düzeni kendi çıkarına uygun saydığı biçimde değiştirmeye kalkışdır. Neliği (mahiyet) bakımından aşağıdan yukarı bastıran, gelişen bir davranış. İnkılâp ise, bunun tersi; geniş halk tabakalarına göre daha ileri - uzak görüşlü durumda bulunan düzen işleticilerininin yukarıdan aşağıya yaymak, geliştirmek istedikleri bir davranış. Ya da davranışların tümü.

Gerçek çıkarımın, gelişiminin nerede olduğunu kestiremeyen halk tabakaları, kendilerini o güne dek sömürmüş kişilerin aldattığına kanarak devrimlere karşı kimi zaman silâhli, kimi zaman silâhsız bir direniş, bir tepki gösterebilir. Nitekim yakın geçmişimizde «Şeyh

Sait isyanı», devrim şehidi Kubilây olayı, günümüzdeyse daha pasif, daha sinsi gericilik eğilimleri canlı birer kanıt.

Şu halde, yaşadıkları çevrede kendi isteme yetilerine -irâde- bağlı kalmaksızın gelişen birtakım sosyal - ekonomik etkilerin basıncıyla, gene kendilerine bir kurtuluş, bir yükseliş yolu araştırırlarken, bir ulus ya da ulus içinde belirli bir sosyal tabaka, kimi yerde devrimlere gitmek, kimi yerde kargaşalık çıkararak zorunda kalıyor demektir. Olunlu olumsuz, amacı ereği ne olursa olsun, bunun dibinde yatan, bir hak anlayışının bir başka hak anlayışıyla üstü kapalı açık biçimde çatışmasından gayri birşey değildir.

TÜRKİYE'DE :

Ulusea biz, kendimizi, bu sosyal hareketlerin her ikisini de görmüş geçirmiş, yaşamış, daha da yaşıyacak sayarız. Ulusal Kurtuluş Savaşı, adı üstünde, dışarıdan saldıran emperyalist devletlerle bunların içerdeki ortaklarına -Osmanlı İmparatorluğu- karşı silâhli bir halkın ayaklanmasıdır. Savaş, takalarda mermi subay kaçırıcı gemiciler, kağnısında sırtında cepheye silâh taşıyan köylü kadınlar - kısacası - bütün bir halkın bu ayaklanışa yürekten katılmasıyla kazanıldı. Savaşı yürüten, rotayı çizenlerse, ATATÜRK ve çevresinde toplanmış aydın - komutanlar'dı. Gerek Atatürk'ün, gerekse onun yanbaşında yer almış aydın-komutanların, asker şeflerin savaş biter bitmez apoletlerinden sıyrılıp «sivil» giyinmeleriyse; bu savaşın, şimdilerde Güney Amerika devletlerinin çoğunda görüldüğü gibi, salt ordunun katıldığı sonucu diktatörlükle biten bir «asker ihtifâli» olmayıp Türk ulusunun isteklerine uyularak gene bu ulus adına yapıldığını, başarılı olduğunu gösterir. Sınırlar içinde halk egemenliğini sağlar sağlamaz, tıpkı ulus gibi asker şefler de silâhtan uzaklaşmışlardır. Yani, silâhli halk ayaklanışa durmuş, silâhsız devrimler çağı başlamıştır.

Devrimlerin başlangıcına kesin bir gün arasak, bunu bulmakta hiç de güçlüğü uğrıyacağımızı sanmıyoruz: 29 EKİM 1923, yani Cumhuriyet'in ilânı.

Şimdi ortaya bir başka sorun daha çıkmaktadır; biçimle öz (form ile substance) arasında dengeyi kurabilmek..Biz Atatürk devrimleri dediğimiz zaman, bunu, politik biçime uygun bir halkı eğitmek, yetiştirmek amacının toplamı olarak anlamaktayız. Dinle dünya işlerinin ayrılması, şapka kanunu, takvim

yeniliği, lâtin harflerinin kabulü devrimlerin ne yolda gelişeceğini gösteren ilk belirtilerdir. Yüzümüz doğudan batıya dönecek, ayrıca, batı uygarlığına tez sürede erişebilmek için, halkı hızlanmağa zorlamak gerekecek. Çünkü o henüz, politik düzen olarak kendisine Cumhuriyet'i seçerken, tek tek, onun erdemliğini, getireceği kazançları bilincinin bütün olgunluğu ile kavramış durumda değildir. Kavramış durumda olmadığı bilindiğindedir ki, düzeni kuranlar arası kesilmeden, süreli şekilde devrimci olmak, devrimci kalmak zorundadır.

Yanmış, yakılmış bir ülke. Tekniği ile sosyal kurumlariyle yüz yıllara yüzüstü bırakılmış bir toplum. Böylesine bir toplumu, yarı uykulu ve ancak kapalı çevrelerde kendi ortaçağ havasını taşıyan durgun bir toplumu alışkanlıklarından sıyrılması için «zaman»'a bırakmak, bütün değerlerin elde edilmesinde baş ölçü olan zaman'ı çarçura harekattan başka yarar sağlamazdı.

Atatürk devrimlerinin yobaza, toprak ağalarına, el emeğini ucuza mal edenlere haşın, sert gelişi bu yüzdendir. Bu yüzdendir ki, bugün hâlâ bu yurttaki halkın gerçekten eğitimine, uyanmasına karşı duranlar vardır. Bu yüzden, binbir çeşit özür ileri sürüp halk eğitimini sürdürmek, hızını kesmek, kösteklemek isteyenlere raslanır. Gene bu yüzden, Türkiye'de halkın eğitimi sorunu olanca çıplaklığı ile önümüzde durur, bütün ülkücülerden, devrimcilerden en yakın ilgiyi bekler.

Geçimini halkın bilgisizliğinden çıkartan üfürükçü yobaz, derebeylik artığı toprak ağası, karşısında organize edilmemiş perakende el emeği isteyenler istemez onu. Ama yalnız onlar mı? Halkı duyan, düşünen, konuşan, seçen bir varlık olarak değil, güdülecek bir «sürü» biçiminde anlayan kimi politikacılar, demagoglar da ister görünüp aslında istemez onu. «Sözü ayağa düşürmek» sözü onların bulgusudur.

Öyleyse, nedir halkın eğitimi?

Değil mi ki demokratik bir düzen kurmak, onun içinde kalmak, yaşamak amacındayız, halk eğitimini de gene demokratik bir anlayış çerçevesinde tanımlayacağız.

Halkın eğitimi demek, onun önce en az bir ilkokul öğretiminden geçirilmesi, sonra da kendini çekip çeviren yasaları bilmesi, yaşantısını bu yasalara uygulayabilmesi demektir. Aslında bunların herhangi birinden yoksun yurttaş, de-

mokrasinin yaşamasını sağlayacak koşullardan yoksun, demokrasi için gereksiz yurttaş anlamını da verir.

Önce, kendisinden imza istenildiği yerde parmak basmayacak, okumasını yazmasını bilecek, dünya üzerinde bir bilgisi olacak. Sonra da kendini idare edenleri denetleyebilecek. Onun bir gazetesi, bir fikir lokali,, serbestçe tartışacağı bir partisi, geçimini sağlamakta başı sıkışınca dayanacağı bir meslek, iş organı, sendikası olacak.

Şimdi, Türkiye'de halkın eğitimi konusunda bugüne dek yapılanlarla yapılması gerekli olanları gözden geçirebiliriz.

Biz bu konuyu iki aşamada, Cumhuriyet dönemiyle demokrasi dönemi, diğer bir deyişle tek partili çağla çok partili çağda halk eğitimi olmak üzere iki bölümde incelemek istiyoruz.

A - TEK PARTİ DÖNEMİNDE (1923 - 1945) HALK EĞİTİMİ :

Biz burada bir ulus içerisinde görülen çeşitli sosyal tabakaların, daha doğru - dürüst ve bilimsel bir deyişle bütün sınıfların, tek politik organı durumunda bulunan Cumhuriyet Halk Partisine «halkçılık» ilkesini ortaya koymuş diye bir övgü düzecek, ya da iktidardan düşüncü bu ilke de düştü diye ağıt yacacak değiliz. Bir ulus canlı, kaynaşan organik bir varlıksa, her olumunun içinde bir miktar olumsuzluk, gene, her olumsuz gidişin içinde bir miktar da olumluluk bulunduğunu kavramaktan geri kalmaz. Bizim inancımıza göre, C. H. P.'nin iktidarı Demokrat Partiye verilişi, bu partinin «halkçı» anlayışa yan çizilişi, giderek bu ilkenin önemini, gerçek bir demokrasi için nasıl cayılmaz, dört elle sarılması gerekli bir şey olduğunu ortaya koymuş, göstermeğe yaramıştır.

Devrimci anlayışını 6 ok'la sembolleştiren *Cumhuriyet Halk Partisi*'nin halkçılıktan anladığı, bu konuda savunduğu görüş şuydu :

«İsteme yetisi ve egemenlik kaynağı ulustur. Bu isteme yetisi ve egemenliğin, devletin yurttaşa, yurttaşın devlete karşılıklı sorun ve görevlerinin haklıca yürütülmesini düzenlemek Parti için büyük asıldır. Yasalar önünde bunu kabul eden ve hiçbir kişiye, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir dinsel topluluğa ayrıcalık (imtiyaz) tanımayan kişileri halktan ve halkçı sayarız.»

Yalnız, dikkatlerden kaçamıyacağı gibi; C.H.P., kendi halkçılık ilkesini

böylece ortaya koyarken (karşılıklı sorun ve görevler) terimini kullanıyor, ama halka daha geniş bir özgürlük tanıyarak, onu, devleti, politik düzeni «denetleme» fikrinden henüz uzak tutuyordu. Sanımızca kendisi de henüz bu fikre yeterince ısınmış, bağlanmış değildi.

Burada, istediğince devrimci olsun, ama TEK PARTİ olmanın kaçınılmaz sakatlıklarından birisiyle karşı karşıyayız. Nitekim, halk tabakalarına kendi ilkelerini aşılamağa çalışan C.H.P., insanların bütün sosyal davranışlarını kendi görüşüne yaklaştırmak için, onların bilincine işlemek üzere, partili partisiz birçok yazarlara bu ilkeyi açıklattırmaktan geri kalmıyordu.

Yayınladığı «Fikir Hareketleri» adlı dergisiyle Tek Parti çağında klasik demokrasiyle ekonomik liberalizmin propagandasını yapan Hüseyin Cahit Yalçın'ın yanbaşımda, bu görüşe bir antitez olarak olaki özgürlük kavramında epeyce totaliter ama halkçılık kavramında liberalizmi aşan Kadro'cuların (1), İnsan'ıların (2) yayımları, C. H. P. Genel Sekreteri Recep Peker'le öğretmen Afet İnan'ın okullara sokulan «Yurttaşlık Bilgisi» adlı kitapları yer alıyordu. Yurt ve Dünya gibi, Adımlar gibi daha çok sol'a eğilimli dergileri söz dışı edersek, bu saydıklarımızdan ayrıca irili ufaklı daha birçok yazar o günlerin koşullarında C. H. P. nin «halkçılık» ilkesini işliyor, yurt sorunları üstünde yorumlamalar yapmaktan kaçınır görünür bütün aydın tabaka adına düşünüyor, konuşuyor, devrimleri savunuyordu. Halkı aydınlatıcı, uyarıcı kitap yayımları ise, sayı bakımından bir azlık gösterse bile, bugün dondurulmuş fikir hayatımıza kıyasla nitelik (kalite) bakımından hem daha üstün, hem daha çeşitli ve zengindi. Halk Partisi, 1923 - 1945 yılları arasında, zaman zaman, toplum sorunlarını ele almakta aydınları serbest bırakmış, halkı eğitmek konusunda desteklemiştir. Sözlerimize bir kanıt olmak üzere, adı gerek aydın zümre gerekse halk arasında duyulup yayılmış bir yazarımızın, Sadri Ertem'in epeyce emek ürünü «Porapanga» adlı kitabını anıyor, o kitapta C.H.P. nin «halkçılık» anlayışını yansıtan satırları buraya alıyoruz :

(Halkçılık mefhumunun Türk inkılabının suhruna girmesi için şu sebepler vardır :

A) Feodalitenin esaslı bir surette imparatorluk tarafından daha evvel yıkıl-

miş olmasından, asalet bir zümre halini almamıştır.

B) İstiklâl Harbinde devlet hâkimiyetini, saltanatın esareti benimsemesine mukabil, millet eline almıştır.

C) Türkiye iş bölümü itibariyle birbirini tamamlayan unsurlara sahiptir.

D) Türkiye'de işler birbirini hor gören kast usulünden çoktan kurtulmuştur.

Türkiye halkıdır. Çünkü: Türkiye'de içtimâî tekâmül derebeyliklerden millî krallıklara geçen Avrupa cemiyetlerinin tekâmülüne benzemez. Türkiye halkçılığı başka bir tarih seyrimin eseridir. Türkiye'de, Türk unsurları arasındaki feodalite Selçuk feodalitesinin Osmanlı İmparatorluğu tarafından kaldırılmasıyla nihayet bulmuştur. İmparatorluk merkezini tesis ederken asalet yerine, sancak beylerini ve beylerbeyini tâyin etmişti. İkinci Mahmut zamanında ise yeniden türeyen âyan ve asalet zümresi merkezîyetin nüfuzu ile ortadan kalkmıştır. Bu suretle irsî bir asalet zümresi kalmıştır. (Kalmamıştır olacak, Ö.S.)

Halbuki Avrupa'nın orta ve garbında içtimâî değişimler Türkiye'deki seyri takip etmemiştir. Meselâ, Şarlman İmparatorluğunu feodalite devri takip etmiş, feodaliteden sonra millî krallıklar meydana çıkmış, fakat krallıklar feodalitenin gübreliginden yetiştiği için asaleti ortadan kaldıramamış, derebeylerinin buldukları yerlerdeki hâkimiyetlerine nihayet vermiş, fakat onları kendi maiyetinde birer memur haline koymuştur. Lâkin bu memurlar yine eski mülklerine sahip olmuşlar ve unvanları, selâhiyetleri babadan oğula intikal etmiştir.

Bu itibarla Türkiye'nin İmparatorluktan feodaliteye geçmeden millet devrine atlayışı halkçılık için müsait bir zemin hazırlamıştır. İstiklâl harbi neticeleri memlekette son kalan aile imtiyazını, eski kast usulünün hantal bir devamından başka birşey olmayan saltanat usulünü ortadan kaldırdı. Saltanatın hâkimiyeti Mondros Mütarekesi'nden sonra fiilen bitmişti. 2 Teşrinisani 1922 ye kadar İstanbul'da ancak bir saltanat leşi vardı.

Bu leş, 2 Teşrinisani 1922 de Büyük Millet Meclisi'nin kararla ortadan kalktı.)

Sadri Ertem'in birçok doğru'larla yüklü bu düşünüyü ve kaınasına bugünün gerçekleriyle bakalım. Epeyce su kaldırır, yanları bulunduğunu görürüz. Os-

manlı İmparatorluğu içindeki mal da mülk de, üstelik can da tek kişinin, en büyük derebeyinin yani Padişah'ın mutlak «zilyed»liğinde idi. Çıkartacağı bir «ferman»'la o malı mülkü de, bir hizmetinden ötürü bağışladığı topraklarla birlikte o can'ı da almağa yetkiliydi. Ama ünvan bakımından silsile göstermese, babadan oğula geçmese bile gene de Türkiye'de köylüyü «köle» durumunda bırakmış bir «toprak ağalığı» vardı. Toprak reformunu tamamlamak isteyen Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1945'te Büyük Millet Meclisi'nde karşılaştığı güçlüğü, bir özgürlük sloganıyla ortaya çıkan Demokrat Parti'nin kurucularıyla destekleyicileri arasında bu «ağa»ların girivermesini basit bir raslantı biçiminde yorumlama imkânsızlığını, dikkatlerden uzaklaştırmamak gerekir. Sonradan, işlerin nedeniyle niçin daha anlaşılabilir oldukça, Sayın İnönü'nün «... memleketi çiftlik ağası zihniyetiyle idareye çalışanlar» deyiminden nelerin anlaşılması gerektiği de kendiliğinden ortaya çıkar.

Aşağıya aldığımız parçadan da görülecektir ki, 1941 yılında «Propaganda» yı çıkartan Sadri Ertem'in ağzı 1957 seçimlerindeki D.P. idarecilerinin ağzıyla eşittir :

(... Büyük Millet Meclisi esas teşkilât kanununda kuvvetlerin vahdeti esasını kabul ettiği için Türkiye'de halkçılığın tatbikatı parlâmentolu memleketlerin vaziyetlerinden daha ileri bir safaya geçmiştir. Çünkü liberal demokrasilerin dayandığı esas, ya kuvvetlerin teva-zünü, yahut ayrılmasıdır. Kuvvetlerin ayrılmasında olsun, muvazenesi esnasında olsun prensip devlet kuvvetini ayırmaktır. Devlet kuvvetini kim ayırır? Millet kendisi ayıramaz, ayırmak istemez; nitekim bu iki esası ayrı ayrı bakımlardan tatbik eden iki devlet, Fransa ve Amerika'da kuvvetlerin birliği esasına doğru gayet kuvvetli bir cereyan vardır.

Kuvvetlerin ayrılması esası zaten hükümdarla milleti uzaklaştırmak, hükümdar etrafında liberal burjuvaziyi toplamak isteyen bir telâkkiden çıkarıyordu.

Türkiye'de hâkimiyeti taksim edecek mirasçılar yoktur. Hâkimiyetin sahibi halktır.

Türkiye iş bölümü itibariyle birbirlerini tamamlayan zümrelerden mürekkeptir. Bu zümreler arasında tabakalar farkı yoktur. İş bölümü bütün meslekleri birbirine müsavi ve hürmete lâyık

bir hâle koymuştur. İşlerin birbirini tamamlaması, eihazların bir bedeni tamamlaması gibi içtimâî uzviyette bir âhenak vücuda getirmesi emeldir. Halbuki birbirini tamamlayan, birbirinin üzere riade yerleşmiş olan hayat şartları hüküm süren, meselâ feodalite devrinde böyle bir birleşme, bir anlaşma mümkün olmazdı. Hattâ bugünkü sınıflaşmış liberal burjuva memleketlerinde birbirini tamamlayan ve bir tesanüt bağı ile birbirine bağlanan zümrelere tesadüf imkân haricine girmiştir. Nitekim liberal-demokrat burjuvaziler bu yüzden, müsavatı ve tesanüdü kendi bünyesinde boğduğu için ıstırap içindedir.

Türkiye halkçılığı tesanüde dayanması zarurî olan iş birliği dolayısıyla müsavatı gaye edinen bir ahlâk kültürüne de sahiptir. Bu ahlâk bir hayal değil, bir hakikattir, yaşanmış, duyulmuş ve yolunda can verilmiş bir alhâk idealidir. Bu idealin ifadesini istiklâl harbi vermiştir. İstiklâl harbinin iki hedefi vardı: (Vatanda müsavi haklı insan, dünyada müsavi haklı millet) ülküsüne can vermek. İnönüde, Sakaryada, Başkomutanlık Meydan Harbinde, İzmir yollarında can verenler yeni idealin, yeni bir insanlığın arkasından aşk ve heyecanla koştuğu yeni bir ahlâkın yolunda başlarını veren martirlerdir. Onlar en yeni fikrin kurbanlarıdır. Müsavî insanı ideal edinen bir millet için halkçı olmaktan başka bir imkân var mıdır?)

Sadri Ertem, halkın eğitimi konusuna yaklaşıcı saydığımız bu görüşü savunurken, devletçilik önünde Türk aydınlarının durumuyla tutumunun ne olması gerektiğini de şu sözlerle açıklıyordu :

(... Devletçi olmak liberal sistemi kabul etmemek demektir. Halbuki memlekete Avrupa'dan gelen iktisat ve felsefe kültürü liberaldir. Fakat Türk Cumhuriyetinin hakikî menfaatleri Türkiye-yi münevverlerin terbiye ile aldığı fikirlerin zıddını gösteren bir sisteme sapsaymayı icabettiriyor.) - Propaganda, sayfa: 27. -

Herkesin Halk Partili olduğu, ya da ondan yanaymış gibi görüldüğü Tek Parti çağında, halkçılık konusunda resmî - yarı resmî görüşler bu çeşit yorumlara uğramaktan kurtulamazdı. Beiri bir aşama süresinde olağandı, yadırgamaması gerekirdi. Tarihe Emil Ludvig'in Mussolini ile yaptığı mülâkatın bir yerinde, eski diktatör: «Halk kadındır, kuvvetli adamları sever» demişti. Sadri Ertem de, halkı konuşmaktan

kendi konuşarak: «Devlet kuvvetini kim ayırır? Millet kendisi ayıramaz, ayırmak istemez» diyebiliyordu.

Oysa bugün, demokrasiye geçişle birlikte, bizzat Halk Partisi'nin içinde bu görüşe karşı çıkanlar çoğunluktadırlar, bu da C.H.P. nin halka doğru gitmekteki dinamizminin yeni kanıtlarını vermektedir. Üstelik, halkı eğitmekteki çabanın ona bu gerçeği, yani otoriter devlet'in halk karşısında bir güçler denkleminde giderek birbirini denetlemesi gerektiğini duyurmak, anlatmakta toplandığını rahatça ileri sürebiliriz.

(1) Kadro Dergisi, yurdun ileri - aydın

bir grupu tarafından yayınlandı. Bunlar beş kişiydiler : Şevket Süreyya (Aydemir), İsmail Hüsrev (Tökin), Burhan Asaf (Belge), Vedat Nedim (Tör), Yakup Kadri (Ka raosmanoglu). Kadro'nun kendine özgü bir devrim anlayışı ve tutumu vardı ki, biz bunu daha önce incelemiştik. Bk. «Kadro'ların Analizi», Forum, sayı 110, 111, 112. Pazar Postası, sayı 41, 42, 43 (1958).

(2) 15.4.1938 de yayınlanan ve Prof. Hilmi Ziya Ülken'le Nurullah Ataç tarafından yürütülen bu dergide toplumumuzun ekonomik yapısıyla fikir yapısının bir sentezine gidiliyordu. Aradıkları: «İnsani mikyas içinde vâkıya, müşahhasa, haki-kiye dönmek», Tanzimatta yapılması gerekli rönesansı yapabilmektir.

Okurların Forumu

Halkımızın Kültür Anlayışı

Forum Yazı Kuruluna,

Cumhuriyetimiz kurulalıdanberi halkımızın kültüre karşı alâkasını hülâsa edecek olursak birçok merhaleler katettiğini görürüz. Cumhuriyetten önce okullarımızın azlığı, Arap harflerinin zorluğu sebebiyle bu yönde bir ilerleme görememekteyiz. Cehaletin fazlalığı da buna engel olan sebeplerden biridir.

Okullarımız azdı, demistik. Evet, ancak büyük şehir ve kasabalarımızda okul vardı. Okumayı, okulsuz yerlerde yalnız zengin, ileri görüşlü kimseler benimsiyorlardı. Bunun dışında halkımız cehalet içerisinde çırpınıyordu. Köylü, askere gitmiş evlâdının mektubunu okutturacak ve yazdıracak kimseyi köy köy arıyordu. O zamanda okuma yazma bilenler parmakla gösterilen belli şahıslardı. Onlar da halkı soymasını biliyor, birine bir kelime öğretmesinden çekiniyordu. Çünkü ekmeğine mâni olacaklar çıkacaktı. İşte bu geri zihniyet çok sürmedi. Cumhuriyetin ilâm ve ulus okullarının açılması ile yerini kültür sevenlere terketti. Harf inkılâbı halkın açılan gözlerini kapatamadı.

İlk, orta ve yüksek öğretim bir plân ve sistem dahilinde ilerlemeye devam etti. Bu alanda yeni yeni öğretici teşekküller kuruldu. Bunlardan en başarılıları köy enstitüleridir. Muallim mekteplerinin ilk öğretim seferberliğini kısa bir zamanda halledilemeyeceğini anlayan ileri görüşlü makamlar köy enstitülerini kurarak faaliyete geçirdiler. Burada yetişenler köy çocuğu idi. Beş yıllık bir öğrenim süresi sonunda köylere kültür meşalesini götürenler de yine bu köy çocuklarıdır. Köy enstitüleri yaşadığı yıllar içerisinde binlerce Türk köyünde milyonlarca yavrunun yetişmesine

sebeplere sebep oldu. Köy enstitüleri programının bazı sakat tarafları vardı. Şöyle ki; öğretmen hem köylünün çocuğunu okutacak ve hem de verilen demirbaş çiftçilik araçları ile köye örnek ziraat yapacaktı. İkisinin bir arada yapılamayacağını düşünenler, taddilât yaparak bugünün ilk öğretmen okullarını ortaya çıkardılar.

Türk okumanın zevkini almıştı. Çocuğu için mutlak bir istikbal hazırlıyacaktı. O Ahmet'e, Mehmet'e boyun eğmekten kurtulmuştu. Köyünde okul vardı. Orta okul kazasına yapılmıştı. Lise ve bazı meslek okulları ise vilâyetinde mevcuttu. Okulların öğrenci mevcutları yıldan yıla arttı. Köylerden şehirlere yalnız çocuğunu okutmak için göç edenler oldu. Mevzu gelmişken söylemeyi uygun buluyorum; öyle köylü veya kasabalılar bilirim ki, evlâdının yüksek tahsil yapması için İstanbul ve Ankara'ya muvakkaten de olsa çalışmaya gitmiştir. Evlâdına bir istikbal hazırlayan bu gibi veliler ne kadar bahtiyardırlar.

Nüfusumuz da gittikçe artmaktadır. Köylerdeki büyük tarlalar parçalanarak küçülmekte, seyrek, boş arsalar yapılarla dolmaktadır. Geçimin yalnız ziraatle yapılamayacağını anlayan köylü, kalabalık nüfusunu çeşitli meslekler dahilinde yetiştirmeye ahdetmiştir.

Kültürlü bir köyün şehirden farkını zaman kapatacağıdır. Bu şekildeki halkımızın okula ve okumaya karşı ilgisi; cehaleti cehennem, medeniyeti cennete getirmiş gibi olacaktır. Kültürsüz bir millet, kültürlü milletlerin daima petentesi altındadır. Savaşta olsa yurd yıkılıp yakılabilir. Fakat kültürlü bir millet asla yenilmiş sayılmaz.

Şükrü POLAT - Edremit

Güzel Sanatımız Çıkmazdadır

Forum Yazı Kuruluna;

Belirtmek ihtiyacını duyduğum endişe reformculuğumuzla başlayan, Cumhuriyetin ilânından sonra devletçe gözetilen, bu millet orijinal güzel sanatının yeniliklerle gelişmesi, topluma mal edilmesi, kültür meşalesinin bu güne kadar lâyıkıyla gereğine erememiş ve bu yolda alınan tedbirlerin isabet derecesinin, artık anlaşılmasın bulunması sonucudur.

Günümüz resim ev heykel sanat hareketleri kalitesi, kaliteyi takdirde yalnız kendi başımıza kalışımız, bu hareketlerin yaratabildiği ilgi, milletler arası sanat münasebetlerimiz silikliği, dış ile olan münasebet v ehareketlerin açıklık ve toplumla ilgisiz olarak yapılması, dünya sanat merkezlerindeki itibarımız, genç istidatların bu yöndeki ümidi ve geleceklerine olan güveni, yetişkinlerin varmış oldukları gevşek durum karşısında artık, tatbik edilen metodlardan ümide kapılmak nafiledir. Son defa, İstanbul'da aktif, uyanık ve idealist sanatkâr arkadaşımız Orhan Tamer tarafından, halkın ayağına götürülmüş, sanatı sevdirmek gayesiyle açılmış resim sergisi benzerleri ne kadar tekrarlansa neticesiz kalmağa mahkûmdur. Bunlar artık, kıymetli heyecanları israf etmekten başka bir iş olmayacaktır. Çünkü, sanat hareketleri gayesini toplumun sanatla olan ilgisi bağlantı noktasına döndürmemiştir; halb mücevher gibi kıymetli bir şeye sahip olmak arzusunun resim ve heykelle yönelmemiştir.

Her ne kadar, Avrupadaki sanat olayları benzeri sergiler, jüriler ve yabancı ülkelerde sergi açmalar oluyorsa da, içyüzü itibariyle, Asya'nın bizim yönümüz geleneği: halka iltifat etmeyen, hükümdar ve saray iltifatı için çalışan sanatkârı yaratan güdümlü hâkimdir. Meselâ, açılan bir sergiden, ya itibari bir jüri veya bir bankanın yahut tavsiye edilmiş ise resmî bir dairesinin memuru eliyle birkaç eser satın alınır. Ve bu eserin değeri, ne olacağı, nereye konulacağı ve bir daha bu kıymetli (?) eserin nerede görülebileceği bahis konusu değildir. Sanatkâra maddî yardım yapılmıştır; hepsi o kadar.

Güzel sanat, iyilik ve moralin temeli olan güzellik, soyut duygu, orijinalite, spritüalite, mahallî karakteristik gibi, bütün bir insanlık anlamı olarak dünyanın malıdır. Bir eser böyle geniş anlama hitab ettiği kadar maddî değerlidir de; en üstün bir değerdir. Yalnız, bunun değerini milletler kendi sınırları için ayrıca çizemezler. Fakat, bu sanat değerini takdir ve ifade edecek jürinin de aynı suretle milletlerarası otorite ve yetki sahibi bilirkişilerden olması icabeder.

İleri milletler, sanat eserlerini hazinelerine ait olarak, maddî ve değer karşılığı halinde muhafaza ederler. Ve bunun kıymetli olması için eski devirlerden olması

şart değildir; yeni ve gününde elde edilmiş eserler çoktur; yeter ki yetkili, milletlerarası otoriteli kişilerin gözünden geçmiş ve hükmünü almış olsunlar. Bu itibarla, bizim artık eskilerle yalnız kendi değerlerimiz ve orijinal karakterimiz olarak kıymetlendirip öğrenmekte kalarak, dünya varlığında ki prestijimizle uygun yeni ve orijinal eserlerimiz için gereğinde bir tutum ele almamız; durum sağlamamız; plânlarımızın zaruridir; mümkündür.

Bizim noksanımız, her şeyden evvel ve en çok lâzım olan, eli kalem tutar, dili söyler, yol gösterebilir, milletlerarası durumda bizi aydınlatır, yıllık sanat olayları inceleyer ve iç yüzünü görebilir, tarafsız ve milletlerarası otoriteli, ilmi yetkili sanat kritikleridir.

Biz bu türlü yüksek yetkili sanat otoritesine çok muhtacız. Kendi kendimize vereceğimiz hükümlerin bir değeri olamıyacağından, bir sanat hareket ve eserinin kıymeti takdirinin ve kritiğin asıl dayanağı olan ilim, teknik ve estetik icapları içinde yürütülmesi ve sanat âleminde inanılmış olması için bu otorite şarttır. Ve bu olayların da toplumun gözü önünde geçmesi ve olup bitmesi zaruridir. Bu itibarla, spor teşekkülleri, diğer ilim ve teknik alanımız için muhtaç olduğumuz, fakat, henüz yetiştiremediğimiz ve milletlerarası hareketlere katılırken zarureti duyduğumuz teknisyenlerden faydalandığımız gibi, sanat için de yapabiliriz.

Belki, bu türü otoriteleri daimi olarak aramızda tutamayız. Fakat, yılda bir defa, kısa bir müddet için de olsa, meselâ, onbeş yıllık bir plâna, bizde, benzeri kritikler yetiştireceye kadar - memleketimizde - diğer hareketler dışında - her yıl açılacak ve her sanatkarın serbestçe, hattâ komşu milletlerin de katılabileceği büyük sergi için, misafir olarak davet ederek, jüri görevi için kalmalarını sağlamak, görüşlerinden, takdirlerinden faydalanmak suretiyle bu sergiden banka veya devlet hesabına, yine banka veya devlet tarafından kurulacak kıymetli eserler müzesi için - İstanbul'daki gibi Türkiye'de resim yapanların koleksiyonu olmamak üzere - her ekolden, kıymet ve değeri ile eser satın almak, hazine veya bankanın maddi varlığına ek olarak bir değeri toplum gözü önüne koymak, böylece değer anlamını yaratmak plânında haklı faktörler vardır.

Böyle milletlerarası anlama ulaştırılmış değerlerle meydana gelmiş bir kıymet müessesesi ve bunun için yer alan hakemlik, muhtaç olunan aydınlamayı sağlayacaktır. Bunun sonucu olarak da memleket içinde bu türlü eserlere sahip olmak isteğinde ve durumunda olanlar da, olgunlaşma durumuna düşmüş sanatkarlar da, istidatlı gençler de, gevşemiş yetişkin sanatkarlar da bu harekete gelmiş havanın etkisine düşeceklerdir.

Bizim sanatımız anlamı, dış ülkelerde bir değer ve varlık kurmak için ilgi yaratacaktır. Pek tabii olarak da, güzel ve olgun bir eser, kendisine hayran olanlarla konuşmak ve onlara güzel telkinler yapar durumuna erecektir. İşte bu suretle, sanat, toplumumuz içinde fonksiyone olmuş ola-

caktır ki her halde o zaman reformculuğumuzun gayesi için ne Asya geleneğinin, ne de Avrupa metodlarının değil, kendimize ve içinde bulunduğumuz şartlara göre pratik bir metoda muhtaç olduğumuz anlaşılacaktır.

Pek tabii olarak, bunun yanında, hükümetin, gümrük kanun ve tarifelerindeki resim ve sanat eserleriyle ilgili maddeler üzerinde tâdilât yapması ve sanat eserlerinin giriş ve çıkışında serbestlik yapması icabedecektir. Çünkü, eserin dışa satılması icabedecektir. Çünkü, eserin dışa satılması, döviz getirmesi demektir. Şayet, bir eserin çıkması, değeri sebebiyle doğru de-

ğilse ona devletin sahip olması gerekecektir. Bu gibi sebeplerle de sanatında olgunlaşmış sanatkar da muhtaç olduğu işler duruma kavuşacaktır. Böyle bir manzara da sanat kabiliyetlerini harekete getirecek, endişe ve ümitsizlikler giderilmiş olacak, memur olarak geçinen ve ara sıra resim yaparak kendilerini tatmin edemeyen ve talihlerine küskün olanlar da talihleriyle barışabileceklerdir. Böylece, bu plân hiç değişiklik yapılmadan tatbik edilebilirse, elbette ki sonuçları, geçmiş sönmük manzara ile geride bırakmaya yeter bir gelişim sağlayacak vâdlerle dolu olacaktır.

Âbidin Elderoğlu — Ankara

Ne Diyorlar

Neyin Peşindeyiz ?

● Raymond Aron, George Kennan, Robert Oppenheimer istikmalimiz üzerinde münakaşa ediyorlar.

Batının fikri ve maddi düzende kabul ettiği gayeler nelerdir? Doğuda olduğu gibi batıda da dünya cemiyeti olmak yolundaki bu endüstriyel cemiyetin mânâsı nedir? Ekonomik gelişme mutlak zenginlik midir, yoksa sadece kendi çapında bir servet midir? İlimin sayısız keşiflerini nasıl herkesin yaşayabileceği hale getirebiliriz? İstikbalde neye dayanarak iyi bir hayat ve iyi bir cemiyetten bahsedebiliriz?

İşte bunlar, bir haftadanberi Bâle yakınında küçük bir kasaba olan Rheinfelden'de 10 memleketten yirmi kadar tarihçi, sosyolog, iktisatçı ve bilginin "Gongrès pour la liberté de la culture" tarafından tertibedilen bir kollekyumda münakaşa ettikleri mevzulardır.

Rheinfelden'de üzerinde durulan bu fikirler, soğuk harp kavgalarının yerini daha sakin bir düşünceye bıraktığı şu sıralarda hususi bir ehemmiyet kazanıyor.

Rheinfelden toplantısında belki başlı konuşmalar Fransız filozofu Raymond Aron, Amerikalı tarihçi ve diplomat George Kennan ve Atom fizikçisi Robert Oppenheimer tarafından yapılmıştır. «L'Express» burada bu konuşmaların ana hatlarını neşretmektedir :

● Raymond Aron'un açık konuşması :

Batılı demokrasiler yerleşmiş olsun veya olmasınlar, ideoloji olmak iddiasındaki bir imparatorlukla karşı karşıya bulunuyorlar. Komünizmin hemen hiç mevcut olmadığı Birleşik Amerika gibi memleketlerde bile Sovyetler Birliği ideolojik bir tehdit olarak görülüyor. Batıda bütün siyasetler komünizme ve Sovyet hâdisesine verdikleri mânâyla;

İktisatçılar Sovyet rejimindeki değişiklik temayülleri üzerinde hâlâ fikir yürütmektedirler. İktisadi sahada rejim batılı modeline ne dereceye kadar yaklaşabilir? Komünizm Marx'ın kapitalizm için anladi-

ğı pauperisation teorisini tatbik etmezse hayat seviyesinin demirperdenin öte tarafında gittikçe yükselmesi gerekir. Zaruri olarak zenginliği burjuvalaşma takibetmez mi?

Bu düşünce silsilesi içinde Sovyet rejimi, endüstrileşmenin ilk devirlerinde bulunan bir nevi kapitalizmdir. Batılı sosyalistler, bilhassa sol temayüllü olanları planification hususundaki tercihlerini siyasi serbestlikleriyle bağdaştırmak istiyerek, kesif yağma devresi geçince Sovyet ekonomisinin batılı metodlara yaklaşacağını ve bunun neticesinde siyasi rejimin de değişeceğini hayal ediyorlar. Fakat bu izah tarzında son olarak verilen şey eldeki hakikat gibi kabul edilmiş oluyor.

İlk Yılları :

Hakikî mesele şudur : Sovyetler batıdakiyle aynı cinsten bir endüstri cemiyeti kurmak istiyorlar mı? Tek parti, büyüleyici propaganda, polis korkusu bütün bunlar aceleci ve haris bir teşebbüsün geçici yardımcıları, benzeri görülmemiş kollektif bir gayretin vazgeçilmez vasıtaları mıdır? Yoksa bunun aksine endüstri, investisyonlar ve ideoloji mutlak hükümranlığa giden bir sistemin âletleri durumuna mı düşmüşlerdir?

Rusya'da kurulmuş olan haliyle komünizmin gayesi batıdaki şahıs hürriyetleri ve yüksek hayat seviyesine ulaşmak mı, yoksa bolluk ve serbestlik adına mutlak tiranlık mıdır? Tarihi hâdiselerin izahı büyük ölçüde bu sorunun cevabına dayanır.

Kendi hesabıma vereceğim cevap iki kutbun arasında olacaktır. Totaliterizmi vasıta veya endüstriyel topluluğun refakatçisi durumuna indirmek bazı tarihi hakikatleri tanımamak olur. Filhakika çok partilli ve ideolojili hayatın reddedilmesi hâdisesi beş yıllık plânlardan evveldir ve başlangıçtanberi prototerya ile karışmış olan ve kendi dışındakileri ya düşman ya hain kabul eden bolşevizmin esasından ayrılamaz. İyimserliği içinde neo-marxisme aynı şekilde iki hataya daha düşer : evvel-

ce vasıta olan şeyin, hele bu vasıta bir karşıtlığın neticesi idiye, gaye haline gelebileceğini unuttur. Marxizm rejimler arasındaki sırada belli bir düzen olduğunu iddia etmiştir, hakikatte ise Marxizm'den beklenen vazifeyi yerine getiren bir önceki rejimin doğruluğunu isbata yaramıştır. "Sosyalizm kapitalizmin mirasçısıdır" ve "A.B.D. ne yetişmek" formülleri arasındaki çatışıklık böylece izah edilir. Bu ilk yalandan bolşevizm hiç kurtulamamış ve XX. kongreden sonra Macaristan ve Polonya ayrılınca çözüntü gecikmemiştir.

İkinci hâta gayri şüari olarak bir insanlık birliği hayaline katılmaktır. Ne ilim ne de bütün cemiyetlerin elde etmek istedikleri teknik bir tek sosyal teşekkülün bütün küreye yayılmasını telkin etmektedir. Batılı cemiyetlerin orijinalliği sınıfların çokluğu, geçici iktidarla düşünce iktidarının ayrılığı ve cemiyetin bünyesi içinde gruplar arasında bir rekabetin kabulünden gelir. Nihayet sınır söylemeliyiz ki bu çeşit bir rejimin teknikle aynı zamanda yayılması gerektiği henüz isbat edilmemiştir. Ekonomiler, imâl tarzı ve makinalar arasındaki benzerlikler ne olursa olsun devlet ve cemiyeti birbirine karıştıran tekçi cemiyette, bunları ayıran çokçu cemiyetler (çeşitli sınıflar ve ideolojiler) arasındaki karşıtlığın niçin hâlâ mevcut olduğu gayet iyi anlaşılır.

Sovyet hâdisesi yarı batılı bir milletin, ocağı Batı olan endüstriyel bir medeniyete cevabıdır. Bu cevaba batıların ve bizzat Sovyetlerin verdikleri mânâ çokları için batının karşı karşıya bulunduğu diğer iki meselenin aldığı mânâyı, hükmetmektedir; birincisi bomba meselesi, ikincisi gelişmiş memleketler meselesi.

Her iki problemde içinde yaşadığımız medeniyetin sonucu, her deyişle ifadesidir. Her ikisi de yapma, bundan da çok yıkma kapazitemizin şaşırtıcı gelişmesinden doğuyor. Kendi kendini yıkma kapazitesi promethe anlaşmasının açtığı yolun sonunda bulunuyordu.

● George Kennan'ın cevabı :

M. Aron'un sorusu şudur : "Sovyet siyasetinin gayesi ferdin rahatını mı sağlamaktır, yoksa bolluk ve serbestlik adına tam tiranlığı gerçekleştirmek midir?"

Zannımca mesele bu kadar kesin terimler içinde ortaya konulamaz. Rusya bir zıtlıklar ülkesidir ve Sovyet iktidarının tarihi sadece gaye ve vasıtaların uzun bir karışımının tarihçesidir.

Lenin'in affetmiyen karakterinin ve parti idaresinde gösterdiği prensibe dayanan otoriteliliğinin aksine, ihtilâl devrinde gayelerinde idealizm olduğundan şüphe edilemez. Muhakkak ki terör mecburiyetine istemiye istemiye boyun eğmiştir.

Terrörün, otoriter vasıtalarla hayali bir dünya görüşünü gerçekleştirmek isteyen her teşebbüsün kaçınılmaz sonucu olduğuna söyleyeceksiniz. Bunu kabul ediyorum. Fakat Lenin'in aynı şeyin farkında olduğundan şüpheliyim. Hâdiseler bolşevizmi tahminlerimin tamamen aksine olarak halkın aktif yardımının pek az olduğu tek bir memlekette iktidara getirmiş ve bolşevik hareketini terör ve sertlik yoluna sürüklemiştir. İlk bolşevikler bu durum

dan ihtilâlin bütün Avrupa'ya yayılmasıyla sıyrılabileceklerini zannediyorlardı. Bu olmayınca ya terröre başvurmak ya da tarihi vazifeleri kabul ettikleri şeyden feragat etmek durumunda kaldılar. Kendilerini, gayeleri vasıtalarından üstün tutmaktan alıkoymak dini inançları olmadığı için terrörü seçtiler.

Stalin bu korkunç düşüşü mesut günlerin takibedeceğini hayal ediyor muydu diye sormak lüzumsuzdur. Kati olan şudur ki Sovyet idareci çevrelerinin bir kısmı Stalinin metodlarını artık normal kabul ediyorlardı; halbuki, Stalin rejiminden neyin atılması, neyin muhafaza edilmesi hususunda fikirler değişik olduğu halde, bütün olarak halk ve - Kroutchef gibi - bazı idareciler aynı metodları utanç verici, hatalı, yanlış görüyorlardı.

Ayıran sadece korkudur..

Bugün S.S.C.B. de gördüğümüz şey bu çeşitli temayüllerin bir nevi anlaşmasıdır. Serbestlik bazılarının arzu ettikleri kadar olmasa bile Stalinizmden mânâlı bir ayrılığı gösterecek kadar ileri gitmiştir. Rejim adli veya kanunî reformlarla eski meşguliyetlere dönülmesini menetmemiştir, sadece artık bunları tatbik etmiyor. Fakat eski nesilde Stalin metodlarına karşı duyulan nefret hâlâ çok büyüktür, gençlik ise bundan birkaç yıl önce hayal bile edilemeyecek bir hürriyet ve şahsî rahatlık görüşüne alışmış bulunuyor. Şu halde bir geriye dönüş pek güç görünüyor.

Öte yandan S.S.C.B. ndeki rejimle Sovyet renkleri altında bulunan diğer memleketlerdeki rejimi ayrı mütalâa etmek gerekir. Bunlardan bazılarında, Doğu Almanya, Çekoslovakya ve Macaristan'da olduğu gibi, Stalin idaresinden ayrılış Sovyetler Birliği'nde olduğundan daha az hissedilmiştir. Bu hal Moskova idarecilerinin istiyerek meydana getirip devamına gayret ettikleri bir durum mudur, yoksa istemiye istemiye, hattâ belki de nefretle dış mecburiyetler için yapılmış bir karşılık mıdır?

İşaret edilmesi lâzımgelen şudur ki, Polonya'da olduğu gibi, mevzii bir komünist rejimin Stalin terörünün aşırılıklarından uzaklaşmak istediği yerlerde Moskova ciddi bir müdahalede bulunmamıştır. Macar hâdisesiyle ölçülürse, Rus toleransının sınırları, her peyk memleketin iç serbestisi derecesinden ziyade Moskova tarafından kararlaştırılan milletlerarası emniyet anlaşmalarına sadakatine göre değişmektedir. Eğer Nagy rejimi 1956 da, Rusya'ya Macaristan'ın, Atlantik Paktına girmeyeceğini katıyen garanti etmeyen şartlar içinde Varşova Paktını feshetmeseydi ikinci Sovyet müdahalesi belki de vuku bulmazdı.

Tekrar ediyorum, durum basit değildir. Muhakkak ki Rusya'da Stalin taraftarları hâlâ mevcuttur; fakat bunlar idareci çevrelerin cüz'i bir kısmını meydana getiriyorlar ve yükselen nesil kendilerini takibetmiyor. Son yıllarda muzaffer olan da onların görüşleri değildir.

Bütün olarak, komünizmin sosyal gayeleri ve temayülleri, fikrimce liberal ba-

tı endüstriyalizmiyle aynı tarafa yöneltilmiştir. İki dünyayı ayıran esas olarak sosyal gayedeki değişiklik değil, korku, çekingenlik, doğu Avrupa meselesi ve silâhlarmaya doğru bedbaht bir koşunun kuvvetidir; ve bu öyle kaplayıcı bir şey ki iki taraf da işe niçin başladıklarını unutmak temayülünde görünüyorlar.

Robert Oppenheimer'in konuşması :

Raymond Aron şöyle soruyor: «Eğer ilmin dışında sadece keyfi hükümler mevcutsa, ilim aklının inkişafından çıkacak yegâne netice, ana unsurun irrasyonalliteye terkedilmesi, yani iyi hayat ve cemiyet tarifi mi olacaktır?»

Bu soru dolayısıyla ortaya koymak istediğim mesele, devrimizin şaşırtıcı ilmi ilerlemelemleri ile konuşulan lisan alanında elde etmeyi düşündüğümüz alış verişin değer ve ağırlığı arasındaki bağıntılardır.

«Konuşulan lisan» deyince anladığım ideal bir kavramdır: bir insan mirasının herşeyi içine almak iddiası olmaksızın «umumilik» karakterine, yani herkesin anlayacağı terimler içinde, herkesin elde edebileceği şeyleri yine herkes tarafından kavranacak mânâlarla ifade edebilme vaziyetini haiz parçasıdır. Bu «umumi sektör» görünüşü bugün pek çok faktörle, dünyamızın ve içindeki toplulukların vüs'ati, her insana münakaşaya iştirak hakkı tanıyan eşitlik, cemiyetlerimizin çabuk inkişafı ve orada meydana gelen değişikliklerle karartılmış bulunuyor. Aynı hayal başka bir hâdiseden, ilmin ve bilginin büyük gelişmesinden de zarar görmüştür.

Bugünün bütün büyük ilimleri felsefi düşünce ve teknik icattan doğmuşlardır. Tarihçiler bir iki unsurun karşılıklı ehemmiyeti üzerinde sonuna kadar münakaşa edebilirler, fakat kat'i olan şudur: ilim bütün olarak tohumlarını ihtisaslaşmamış bir dilden almıştır.

Bir uçurum meydana geldi...

Avrupa an'anesinin yahut modern cemiyetin doğuşuna kadar çıkarsak bilginin o devirde ancak az sayıda insanın meşguliyeti olduğunu görürüz. Atina hemşehrileri, Birleşik Devletlerde siyasi iktidarla meşgul olan bir avuç insan, Montesquieu'den ihtilâle kadar XVIII. asrın «ışıkları»ndan feyz alanlar az insanı temsil ediyorlardı; buna bağlı olarak az değişik müsterek bir bilgi, tecrübe ve dile sahiptiler. Şüphesiz XVIII. Asırda fizik, astronomi ve matematik ilimler bugünkü karakterleri olan soyut özelliği almaya başlamışlardı; yine de okumuş insanın erişebileceği bir mesafede bulunuyorlardı.

Bugün ise durum tamamen değişiktir. Filhakika ilim dünyasıyla konuşma lisani dünyası arasında gittikçe büyüyen bir düşmanlık müşahade ediyoruz: bunlardan birincisi öbürünü fakirleştirmiş, kenarda bırakmış, ezmiş ve meşruluğunu kaybettirmiş, devamlı bir tahakküme mahkûm etmiştir. Bilgin insanın entellektüel dünyası ise konuşma lisani seviyesinde ana insanlık meselelerini inceliyen insanların dünyası arasında bir uçurum meydana gelmiş bulunuyor.

Hâdisenin sebeplerinden biri insanın ilmi faaliyetinin hem kemiyet, hem keyfiyet

bakımından artması olmuştur. Bu artış o şekildedir ki Pythagore ve Platon yaşasalardı herhalde çok garip, hattâ meş'um görürlerdi, zaten Newton'da hayatının sonunda bunun önsezisini acı acı duymuştur.

Belki bütün bunların ciddi olmadığını söyleyecek, herkesin anlayabileceği bazı büyük prensipler mevcuttur ve teferruat önemsizdir diyeceksiniz. Bazı teferruat hakikaten öyledir, fakat bütün olarak ilmin çerçevesi içinde açıklanan bilgi yığını önde gitmek için neyi bilmek gerektiği hakkında oldukça tam bir fikir vermektedir. İlimlerden herbirindeki ilerlemenin, bize okulda öğretilen büyük keşiflerle mukayese edilebilecek hayranlık vesileleri, düzen, armoni ve incelik temaşaları ve aydınlık getir-

diğine inanınız. Bu aydınlanmalar günlük tecrübe terimleri içinde kolayca ortaya konamazlar. Hususi an'aneler içinde ve yıllar veya asırlar boyunca incelenmiş, katılmış ve düzeltilmiş bir dil kullanırlar. İşte bunun için bana ilmin temellerini ve hakikatte neyin mevzuabahs olduğunu soracak olmanız size cevap veremem. Atomların hareket kanunlarını bugün bilinen haliyle değil, asrın başında tanındığı şekilde göstermemi isterseniz tahtaya yazabilirim; bu çok yer de kaplamaz. Fakat bu kanuna gözlerinizde bir mânâ vermeye çalışmak sizin için olduğu kadar benim için de zahmetli bir tecrübe olur.

«L'Express» den

Kültür Ve Sanat

Bir Kitap - Bir Konuk

Mehmet SEYDA

Arif Damar'ın (Günden Güne) ile (İstanbul Bulutu) nun ardından çıkardığı üçüncü şiir kitabını, (KEDI AKLI) nı okudum. Bilindiğince, ozan (İstanbul Bulutu) ile geçen yılın Yeditepe şiir yarışmasında başarı kazanmış, derginin koyduğu ödülü Cemal Süreyya ile paylaşmıştı. Kedi Aklı'nı okurken Ataç'ın bir sözünü anladım, onu buraya almak geldi içimden. Küçümsüz, şiirimizin bir ucu karanlığa, anlaşılmazlığa doğru batır, okuyucu çözümlenmesi güç bir çeşit bilmeceyle baş-başa bırakılırken, bu çağrışımı uyandıran Arif Damar'ın şiirleriydi bende.

(Okuruma Mektuplar)ında : "Bilirim" diyordu Ataç, "birtakım büyük, yüksek yazarlar varmış, okuyucuları düşünmezler, okuyucu aramazlar da yalnız kendilerini memnun etmek için yazarlarmış. Ben onlardan değilim. Ben okurlarım için yazıyorum."

Değil mi ki her sanatçı diğerlerinden birtakım özelliklerle ayrılmakta, Arif Damar'ın göze çarpan özelliklerinin en başında, aldanmıyorsam, onun böyle; "okurları için yazan" bir ozan oluşu geliyor. Başka bir deyişle, anlayışı, beğenileri çok sivrilmiş "mutlu azınlık" sanatçısı olmak çabasında görünmüyor Arif Damar, bunu demek istiyorum. Ama okur okumaz kişiyi çarpan, sarsan şiirler de yazmıyor. Alışılmışlıktan sıyrılıp kendine yepyeni bir deyiş araştırırken "tuhaflık"tan kaçınması ile, bunun bir sanatçıyı her zaman başarıya götürmeyeceğini -sezmesi demiyecğim- tam bir bilinçle kavraması, onu, duyarlığında "ölçülü" olmağa zorluyor. Sanatın ereğini çok iyi, olumlu yanından kavramış Arif Damar. Bozuk düzen gidiste çocukluğun burukça tatlı anılarını karıştırır-

ken bile toplum sorunlarıyla ilgili ama, bu sorunları giderek dizelerine öyle sindirip içirme kaygısında ki, şimdi kimseye "batmaz", katıllıkları eritirken bir açıdan daha sertelmiş, daha dokunaklı bir duruma yükselebiliyor. Dilin Türkçeleştirilmesi çabasında öncü bir ozana düşen büyük sorumluluğu omuzlarına almaktan kaçınmıyışı, tersine; şiirlerinden Osmanlıca'yı adamakılı silip süpürüşü, bunun üstesinden geliş gerçekten övülmeğe değer kanısındayım. Bunca dil titizliği taşıyan (Kedi Aklı) Türk Dil Kurumu'nun Yargıcılar Kurulu'na giderse orada nasıl bir sonuç alır? bilmiyorum ya, bu da izlenmeğe değer sanırım. Analar, Kedi Aklı, Didine adlı gerçekten "uğraşmış" şiirler arasında kesin bir seçim yapmak güç. Onları bırakıp, buraya, bana yukardaki sözleri söyleten çocukluk anlarıyla ilgili "Açık İste" sini alsam daha iyi olacak :

(Yanlış mı, eksilmedik mi, ayışığı kararmadı mı? - Kızımıya gücenmiye kalkmayın, hiçbir şeye aldırmiyorum-. Ağzama geleni söyleyeceğim sizlerden az mı çektim- Hele sözümü bitireyim sizler az mı çektiniz- Durun beni dinleyin ne diyeceğimi bilmiyorsunuz- Pencereleeri kapatmayın, kapıları açık tutun- Sizlere borcum yok ki alacağımı da istemiyorum- Hoş ne yaparsanız yapın, beni susturamazsınız- Hele sözümü bitireyim sizlerden az mı çektim- Duru bir göle bakar gibi eğilin, bakın- Hor tuttuk, açık işte, kendimizi hırpaladık- Yılındıkça vurduk baltayı- Bizim suçumuz yoktu, büyükler öğütledi- Yanlış mı, eksilmedik mi, ayışığı kararmadı mı? - Duru bir göle bakar gibi eğilin, bakın- Açık işte.

Öğretmenleri severdik, bize şarkılar öğretirlerdi- Yoksulları severdik, çirkini

bile severdik- Yahudi çocuklarını severdik, tuzsuz hamursuzları güzeldi- Bir ağızdan şarkılar güzeldi, biz de güzeldik- Bize bu iyi, şu kötü diye öğütlediler.

Böyle birşey bilmiyorduk, aklımıza gelmiyordu- Kızlarla oynuyorduk, bunun a-yıp olduğunu öğütlediler- Birini ayırmıyorduk, kötü gördük- Ayakkabıları eski diye kötü gördük- Bizim suçumuz yoktu, büyükler öğütledi- Kıskaçlık bilmiyorduk, arkadaşan vurmaya bilmiyorduk- Yazısı düzgün olanı kutluyorduk- Çamurdan elma yapamı kutluyorduk- Büyükler öğütledi, biz de çocukluk- Çocukluk açık işte.

Uçurtma yapmasını büyükler öğütledi- Sokakları kötü gördük, oyunlardan soğuduk- Bir ağızdan şarkılar güzeldi, biz de güzeldik- Bize öğ almayı öğütlediler, böyle birşey bilmiyorduk- Bitkilerin suyunu kestik, belimize soktuk- İğne batıramazdık, pusu kurduk- Bir sırada yürüyorduk, sırayı bozmayı öğütlediler- Bize bu iyi, şu kötü diye öğütlediler- Kendimizi beğendik açık işte.

Hem akrabamızdan utanır olduk- Hem şilepleri yok diye utanır olduk- Yanlış mı, eksilmedik mi, ayışığı kararmadı mı? - Vurduk baltayı parçaladık- Kendimize kıydık, açık işte- Çocuklukta kapılar açık işte- Açık, açık işte- Duru bir göle bakar gibi eğilin, bakın).

Çok konuştukça ilginçliğini yitirip ucuzlayan ağızlar vardır, çok yazdıka çaptan düşen ozanlar. Sayfalar boyu alt-alta uzayan dizelerindeki şiir tadı keçî boynuzundaki bala benzer. Upuzun şeyler okur, içinde iki dize şiire zor rastlarsınız. Arif Damar'ın kitabındaki en uzun iki şiirden biridir "Açık İste". Uyakların vurucu katılığı bir yana, şiir dokusuyla anlamda u-zak, aykırı bir tek sözcük yok içinde. Her okunuşta daha sıcaklaşıyor, sarıyor, kuşatıyor kişiyi. Günümüzde halk diliyle halka giden şiir bu değil mi? İyimserce "Olabilir" diyorum.

**

(... Ünlü Amerikalı yazarın memleketimize bir turist olarak değil, bir iş adamı olarak geldiği her halinden ve en ufak bir hareketinden belli oluyordu.) Cumhuriyet'in sanat habercisi, yorumcusu Selmi Andak yazıyor bunu. Sözünü ettiği yazar sa, Erskine Caldwell. Selmi Andak'ın anlayışını Vatan'dan C. Çetin'in Amerikalı romancıya sorduğu otuz soru ile aldığı karşılıklar tamamlamakta. Her iki gazeteyi karşılaştırınca, Mister Caldwell'in İstanbul'a gerçekten de kitaplarının baskısıyla para işlerini görüşmeğe geldiğini anlamak kolaylaşıyor. Hadi kıldan nem kapacak bir aşırı duyarlığa kendimizi kaptırmıyalım desek de, Türk okuyucusunu pek önememediği, gerekli saygıyı göstermediği gene anlaşılıyor. Sorulardan biri şu : "Politikayı sever misiniz?"

Erskine Caldwell : "Bir yazarın politikayla hiç ilgilenmemesi gerekir. Kitaplarım politik bir gaye gütmmez..." demiş.

Yazarın kitapları politik bir "gaye" gütmemiş. İyi. Kim karışır, kim ne der buna? Öğrenip sevindik. Ama "Bir yazarın

politikayla hiç ilgilenmemesi gerekir" yolu genelleme, öğüt nesi? anlıyamadık. Mister Caldwell ya doğrudan doğruya kendini, ya dolambaçlı biçimde bizi Merih gezegeninde sayıyor olmalı. Olmalı ki belli bir toplumda yaşarken birbirleriyle ilişkileri karşılıklı haklara dayanan insanları, bu hakkı arayışlarında "sanatçısız" bırakıyor. Kalkıp söylev çekmesini, şu ya da bu politik kanyı savunur kitapçıklar yayınlamasını dilediğimiz yok ama, biz kendisini Amerika gibi büyük, özgür bir ülkede hâlâ da lynch edilmekten paçasını kurtaramayan boynu bükülü zenci vatandaşlarının romanlarıyla- hak savunucularından biri sayar, öyle bilirdik. HİÇ ilgilenmemiş meğer. Geçim düşüklüğünü, bu düşüklüğün ortaya çıkardığı töre dışı davranışları çirliçiplak ortaya serdiği için, "Allaha adanan toprak" adlı romanının Amerika'nın yüksek çevrelerinde uğradığı yakışıksız tepkiyi de unutmuş. Daha parlağı var; "Çağımızın yazarlarından kimleri beğenirsiniz?" sorusu, Mister Caldwell'den şu karşılığı alıyor: "Kitap okumaktan çok, kitap yazan adamım."

Oldu mu şimdi? Sıyrılmak, atlatmak, kaçamaklı karşılık vermek bakımından elbette oldu ya, açıklık, doğruluk bakımından oldu mu? Kitap yazdığı için kitap okumuyor. Çağımızın yazarları arasında bir tek tanıdığı, bildiği, sevdiği yok. Bu olmaz, inanılmaz, Mister Caldwell bizimle şakalaşıyor. Gelgelelim, öbür yanıtlarında epeyce ciddi de, bu soru önünde neden şakacı? diye, ister istemez düşündürüyor bizi. Acaba diyoruz, Amerikalı yazarların davranışlarıyla tutumları da bizim kimi yazarlarımız gibi mi? Yani, belirli bir üne ulaştıktan, okuyucusunu bulduktan sonra sanatın esnaflığına mı kayıyor artık, kimse kendisinden gayri ad tanınmasın, bilmesin, okumasın mı istiyor?

Özetleyelim; Erskine Caldwell İstanbul'da kitaplarının baskı, para işini ola ki yoluna koymuştur, ama bu çeşit sözleriyle, üni çevresinde belirmiş iyi-kötü saygımızı pekiştirmiş, "yoluna koymuş" olmuyor. Bir yanda kazansa da bir yanda ütülüyor.

OKURLARIN FORUMU YAZARLARINA

Gönderilen bazı yazılarda yalnız takma ad kullanıldığı görülmektedir. Dergimiz, yazar okurlarının hakiki isimlerini kullanmamak arzularına titizlikle hürmet göstermektedir. Bununla beraber bir dergiye yazı yollayanların, mahrem kalma kaydıyla, hakiki isimlerini ve adreslerini de bildirmeleri, seviyeli dergiciliğin usul ve geleneği icabıdır.

Okurlarımızın bu hususa dikkat etmelerini rica ederiz.

YAYINLAR - KÜTÜPHANELER :

Bibliyografya

TIYATRO :

Burhan ARPAD: Perde Arkası. Tiyatro yazıları. İstanbul 1959 Yeditepe Yayınevi. 96 S. Resimli. 300 kuruş. "Yeditepe Yayınları: 95"

İçindekiler :

Allı morlu kurdellâlardan renk renk neon ışıklarına - İlk rolü bugün de ezberinde 50 yıllık aktör - İstanbul Coline Moore'u yine alkış topluyor - Kundağı kuliste açılan operet yıldızı - Rol uğruna başında sandalye parçalatan aktör - Varını yoğunu Cibali Babaya borçlu Komedyen - Büyük Sanatkâr Naşit ve izinde giden kızı - Hiç kimsenin olmıyan araziye aşmıya çalışanlar - Şark Tiyatrosu büfesinden Day Stüdyosu sahipliğine - Yüz yıllık Ayyarla dalıkanlı üvey baba - Bir "Taş Parçası" nı baş tacı yapan sanatkâr - Hatıralar Galerisi.

Sinema - Tiyatro. 1 Ekim 1959, 1. yıl, 7. sayı. (Türk Tiyatrosu Özel Sayısı).

Ankara, P. K. 615. 32 Resimli. 150 kuruş.

"Sinema - Tiyatro" dergisinin "Türk Tiyatrosu" na ayrılmış olan 7. sayısında şu yazıları buluyoruz :

Turgut Erim: Türk Tiyatrosunun Varlığı

Ayin Kişisi. Muhsin Ertuğrul

Nureddin Sevin: Eski Türk Geleneğine Göre Tiyatro Oyunları Nasıldı?

Metin And: Yakıncağ Türk Tiyatrosu Üzerine Belgeler

Ömer Atılâ: Ulusal Tiyatro Açısından Oyun Yazarı ile Oyuncu

Grant Redford: Oyun Yazarları için bir Deneme Sahnesi İsteniyor.

Orhan Asena: Bizde Tiyatro Yazarı Var mıdır?

Özdemir Nutku: Türk Eleştirmecisinden Beklediğimiz.

Sevda Şener: Çoğunluğun Yazarı. Musahipzade Celâl.

Fahir İz: Yüzelli Yıl Önce Yazılmış bir Türkçe Piyes.

Refik Ahmet Sevengil: Namık Kemal'in "Vatan" Piyesi Adapte midir?

Özdemir Hazar: Sahneye Çıkan İlk Türk. Üstad Fehim

Metin And: Dışarda Türk Tiyatrosu, Türk "Helena"nın Yankıları.

Sinema - Tiyatro Çevresi.

Ahmet Kutsi TECER: Bir Pazar Günü. Oyun. İstanbul 1959 İstanbul Matbaası. 52 S. "Genç Oyuncular Oyun Yayınları: 1"

A. BATTAL - TAYMAS: İki Maksudiler. Sadri - Arsal. Ahmed - Hâdi. Kişilikleri, fikir hayatları ve eserleri. İstanbul 1959, Yazar: Hasırcıbaşı Sokak, 44 Kadıköy. 71 S. Resimli. 300 kuruş. "Kazanlı Türk Meşhurlarından: 4-5"

İçindekiler :

Yankılar - Tepkiler.

Giriş: İki Kardeşler.

A — Sadri Maksudî Arsal.

1 — Rusya'daki çalışmaları

2 — S. Maksudî Avrupa'da.

3 — S. Maksudî Türkiye'de

B — Ahmed - Hâdi Maksudî.

"Kazanlı Türk Meşhurlarından" serisinin diğer üç kitabının da adlarını verelim:

1 — Rızaeddin Fahreddinoğlu.

2 — Musa Carullah - Bigi.

3 — Alicam Barudî.

GEZİ :

M. Ziya ÜNSEL : Yeşil Malatya. Gezmek Tozmak Üstüne. İstanbul 1959 Ekin Basımevi. 79 S. 250 kuruş.

Bu kitapta, Malatya ve çevresinde herbiri başlı başına turistik bir değer olan tabii güzellikler, pınar başları, su kenarları ve mesire yerleri anlatılmıştır. Kitaba, ayrıca, Malatya üzerine yazılmış şiirlerle, Malatya hakkında yazılmış eserlerin listesi eklenmiştir.

Derleyen : P. ERALP

Bize Gelen Kitaplar

KÖYDEN GELİYORUM : Behzat Ay, (Yazarın köy hakkında yazdığı muhtelif yazılar), Ankara 1959, 200 Krş.

İNTİKAM SEVGİSİ : (Edebi Roman), Ahmet Halit Ongan, İzmir, 1958, 10.— TL.

HAYAL VE GERÇEK İÇİNDE : (Şiirler ve hikâyeler), Ahmet Halit Ongan, 350 kuruş, İzmir, 1959.

NE EKERSEN : (Roman), Mehmet Seyda, Dost Yayınları, sayı: 16, 400 Krş. Ankara.

BİR BAYRAK RÜZGAR BEKLİYOR : Arif Nihat Asya, Toprak Yayınları, No. 3 125 Krş. 1959.

MAVİ DÜNYA : (Şiirler), Celâl Çumrah, 100 Krş. Adana, 1959

KEDİ AKLI : Arif Damar, 200 Krş., İstanbul, 1959.

BENİM ATATÜRK'ÜM : Muallâ Uzman, Doğan Kardeş Yayınları, 150 Krş., İstanbul, 1959.

PETROL : Edip Cansever, 300 Krş., İstanbul, 1959. İsteme adresi: P.K. 77, İstanbul.

VARLIK YAYINLARI :

BÜYÜK YAZARLAR : (Batı Edebiyatının Seksen Yazarı), 500 Krş. Eylül, 1959.

KANALDAKİ EV : (Roman), Georges Simenon, Çev.: Oktay Rifat, 200 Krş., Eylül, 1959.

DEV KAYALARI : Çev.: Kemal Kaya, Çocuk Klâsikleri: 4, 100 Krş. Eylül, 1959.

KIRK
GÜN

eski donanma
ve şenliklerde
sevilmek oyunları

Metin AND

KIRK
GECE

FORUM

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset, İktisat, Kültür Dergisi

Abone Şartları :

1 yıllık (24 sayı) 22 TL. Altı aylık (12 sa-
yı) 11 TL.
Avrupa için yıllık (uçak) 54 TL.
A.B.D. için yıllık (uçak) 90 TL.
Yabancı memleketler için (âdi) iki mislidir.

İlan Şartları :

Arka kapak (tam sahife) . . . 600 TL.
Arka kapak (iç tam sahife) . . . 500 TL.
Diğer sahifeler (santimi) . . . 10 TL.

Abone bedelinin şu adreslerden biri vasıtasıyla gönderilmesi kâfidir:

FORUM Dergisi, P. K. 131 — Ankara ★ T. C. Ziraat Bankası, Merkez Müdürlüğü,
Hesap No. 328 - 5858 — Ankara ★ T. İş Bankası, Yenişehir Şubesi, Hesap No. 533 -
Ankara ★ T. Ticaret Bankası, Cebeçi Şubesi, Hesap No. 420 — Ankara

Sahibi :

Metin AND

Yazı İşleri Müdürü :

Osman OKYAR

Sekreter :

Bekir EKİNCİ

İdarehane : Büyük Han No. 55

Yenişehir — Tel: 26754

Haberleşme adı: P.K.131-Ankara

Dizildiği ve Basıldığı Yer: Ayyıldız

Matbaası, Ankara, Tel: 17507

ABONE ŞARTLARI :

1 yıllık 22.—TL. - 6 aylık 11.—T.L.

Avrupa için 54 TL. A.B.D. için 90 TL

YEDİ TEPE

Sanat ve Edebiyat Dergisi
En değerli imzalar - En güzel
yazılar - Hikâye - Şiir

Meccanî örnek sayımızı
ve broşürümüzü isteyiniz.

YEDİTEPE YAYINLARI

P. K. 77 - İstanbul